

GÖTEBORGS UNIVERSITET
INST FÖR GLOBALA STUDIER

BARNS RÄTTIGHETER – EN SJÄLVKLARHET?

EN KVALITATIV STUDIE AV HUR BARNES RÄTTIGHETER SYNLIGGÖRS PÅ CENTRAL KOMMUNAL NIVÅ

Louise Gårdemyr

Göteborgs Universitet
Institutionen for Globala studier
Examensarbete för kandidatexamen i Globala studier
Bachelor thesis in Global Studies
Vårterminen 2014

Handledare: Magdalena Zeijlon

Abstract

Numerous studies have showed that Swedish municipalities are responsible for several of the activities that concern children and their rights, e.g. school and health care. Furthermore, the Convention of the Rights of the Child is an international agreement that Sweden has signed and ratified which also implies the obligations that Swedish municipalities have. The purpose of this study is to investigate and compare, from a social justice perspective, how children's rights are being emphasized and how children's opinions are being taken into consideration at the municipality level in Sweden. I will argue that a just society demands that human rights are being respected. This will be done through a social justice perspective where social justice depends on how the society is giving its citizens tools to develop and use their abilities and also to have a say in what they do. However, several structural injustices that restrict children from accessing their rights surface in the municipalities and their responsibility for these are analyzed through the social connection model of responsibility. The information in this study is gathered through interviews, policy documents and a questionnaire. The main finding concerns that children's *rights* are in general being overlooked even if their perspective, terms and just treatments are somehow considered the human rights language is not visible. In addition, it is shown that knowledge, attitude and collaboration are important factors when emphasizing children's rights at the municipality level. Also having someone in charge of coordinating children's rights and having a children's rights policy are useful tools. In general, municipalities lack tools for taking children's opinions into consideration.

Keywords: Children's rights, social justice

Innehållsförteckning

Kapitel 1: Introduktion.....	4
1.1 Inledning	4
1.2 Problemformulering	5
1.3 Syfte och frågeställningar	7
1.4 Avgränsning	7
Kapitel 2: Teori	8
2.1 Rättigheter och Social rättvisa	8
2.2 Strukturell orättvisa – vems ansvar?	9
2.3 Tidigare forskning, studier och undersökningar	11
Kapitel 3: Metod	13
3.1 Val och bortval av metoder.....	13
3.2 Mailutskick.....	14
3.3 Intervju	15
3.3.1 Val av informanter	16
3.4 Textmaterial.....	17
3.5 Etiska överväganden	18
Kapitel 4: Kontextualisering av barns rättigheter.....	19
4.1 Vad är <i>de mänskliga rättigheterna</i> ?.....	19
4.2 Barns mänskliga rättigheter: Barnkonventionen och rätten till delaktighet.....	20
4.3 Barns rättigheters relativa universalism?.....	21
4.4 Rättighetspråket.....	22
Kapitel 5: Resultat och analys	23
5.1 Institutionella verktyg utifrån mailutskicket.....	23
5.2 Från paper till praktik: systematiska hinder	25
5.3 En fråga om kunskap, attityd och samverkan	30
5.4 Rätten att delta.....	35
5.5 "Det här är bara början"	37
Kapitel 6: Slutdiskussion och vidare rekommendationer	38
Käll- och litteraturförteckning.....	41
Bilaga A.....	44
Bilaga B	45

Kapitel 1: Introduktion

I detta kapitel introduceras läsaren till studiens ämne i en kort inledning för att därefter gå vidare till studiens problemformulering, dess syfte och frågeställningar samt till en beskrivning av hur studien avgränsats.

1.1 Inledning

Den allmänna förklaringen om de mänskliga rättigheterna togs i bruk 1948 och blev början på en kraftig utveckling av de mänskliga rättigheternas roll globalt vilket bland annat ledde till en rad konventioner. *Konventionen om barnets rättigheter* (benämns vidare som Barnkonventionen) antogs av generalförsamlingen 1989 och undertecknades och ratificerades av Sverige påföljande år (Abiri, Brodin & Johansson, 2008). Ratificeringen av Barnkonventionen innebär att Sverige är folkrättsligt förpliktigade att följa konventionens bestämmelser. Regeringen innehar yttersta ansvaret men Sveriges kommuner har också fullt ansvar för att främja och skydda barnets rättigheter (Socialdepartementet, 2011).

I år, 2014, fyller Barnkonventionen 25 år.

Samtidigt som barns rättigheter växer fram i Sverige sker också en utveckling mot ett alltmer globaliserat samhälle. Denna *globalisering* har lett till en internationalisering av rättsliga normer (Schiratzki, 2003), genom exempelvis ovan nämnda Barnkonvention.

Barnkonventionen tillhandahåller dock en begränsad vägledning när det kommer till att arbeta mot en *hållbar utveckling* men det finns andra internationella dokument som är bättre på att integrera rättighets- och miljöfrågor, exempelvis Agenda 21 där bland annat vikten av att involvera barn i beslutsfattande som rör en hållbar utveckling poängteras (United Nations Division for Sustainable Development, 1992). I likhet med Hammarberg (2005) menar jag att om ett samhälle ska uppnå *rättvisa* krävs det att de mänskliga rättigheterna, och därmed också barns rättigheter, respekteras och försvaras.

I denna studie problematiseras synliggörandet av barns rättigheter på kommunal nivå. Är det egentligen en självklarhet i Sveriges kommuner att lyfta fram barns rättigheter?

1.2 Problemformulering

Ansvar för att rättigheter respekteras åligger hela den offentliga förvaltningen och är således inget man kan välja, eller välja bort, oavsett resurstillgång. Det svenska systemet har en tydlig decentralisering av uppgifter och ansvar och det krävs att man på kommunal nivå förstår, vill och kan respektera var och ens rättigheter (Abiri, Brodin & Johansson 2008, s. 53).

I citatet ovan problematiseras och belyses den ansvarsskyldighet som Sveriges kommuner har, med anledning av det kommunala självstyret, när det kommer till att respektera de mänskliga rättigheterna. Återkommande berättar Sverige gärna för andra länder hur de kan implementera och stärka mänskliga rättigheter men det behövs insatser även på nationell nivå. Överlag fokuserar få studier på mänskliga rättigheter i demokratiska stater och det finns en slags föreställning om att mänskliga rättigheter är något som redan har uppfyllts (Abiri, Brodin & Johansson, 2008). Varje dag kränks dock barns rättigheter i Sverige, exempelvis genom rasism och diskriminering. Detta är polisens registrering av romer, däribland barn, ett aktuellt exempel på och som kan leda till att barns tillit till samhället hotas (Ashing, 2013). Rädda Barnen (2011a) menar att det idag finns en bra nationell strategi för att arbeta med barns rättigheter men att exempelvis kommuner och barnen själva inte känner till att den finns. Enligt Abiri, Brodin & Johansson (2008) saknas det genomgående kunskaper om mänskliga rättigheter i det svenska samhället.

Flera utförda undersökningar¹ kring barns rättigheter och kommuner visar på att många kommuner brister i arbetet med barn och unga, bland annat när det handlar om att utvärdera insatser som påverkat barn och när det kommer till att ta till vara på barns åsikter och kunskap. Rädda Barnen (2011b) genomför regelbundet Ung Röst där ungdomar i ett flertal av Sveriges kommuner ombeds svara på enkätfrågor om deras situation och rättigheter. År 2011 visade enkäten bland annat att 62 % inte har hört talas om Barnkonventionen och att 71 % menar att de inte har möjlighet att föra fram sina åsikter till politiker. Att kommunerna har ansvar för många av de verksamheter som påverkar barn och unga och att det därför är viktigt att undersöka hur barns rättigheter respekteras på kommunal nivå är det ett flertal organisationer och studier som lyfter fram (se bl.a. Rädda Barnen, 2011b; Abiri, Brodin & Johansson, 2008 & SOU 2010:70).

¹ Se exempelvis Humanas Barnbarometer 2013, Barnombudsmannens årliga enkätundersökningar och Rädda Barnens årliga Ung Röst- undersökning

Även om kommunerna känner till och har kunskap om barns rättigheter används inte alltid den kompetensen till att arbeta fram konkreta åtgärder som gynnar barn och barn har sällan möjlighet att ge förslag till förändring (Barnombudsmannen, 2008). Barnombudsmannen (2008) menar att detta beror på att kommuner inte inser det ansvar de har när det kommer till att implementera barns rättigheter vilket också uppmärksammas i Mikael Spångs (2009) kartläggning över arbetet med de mänskliga rättigheterna på kommunal nivå. I kartläggningen nämns ett antal problem som uppstår när mänskliga rättigheter ska förverkligas; bland annat tidsbrist, brist på ekonomiska resurser och brist på engagemang. Att kunskap om de mänskliga rättigheterna och dess praktiska tillämpning sprids och förankras bland alla som arbetar med människor på olika sätt och nivåer är viktigt för att uppnå kontinuitet och hållbarhet i arbetet (Abiri, Brodin & Johansson, 2008).

Mänskliga rättigheter handlar om att alla har samma rättigheter oavsett tid och rum men vissa grupper, till exempel barn, kan vara särskilt utsatta inom vissa områden vilket också lett till att mer riktade konventioner² har tagits fram. Här menar Abiri, Brodin & Johansson (2008) att kommuner måste inse sitt ansvar att betrakta barns rättigheter eftersom de berör flera kommunala verksamheter, såsom vård och skola. Barnkonventionen är en internationell överenskommelse som Sverige skrivit under och utifrån den utvecklats en nationell strategi för att stärka barns rättigheter³. Detta, tillsammans med ovan nämnda kunskapsbrist bland barn samt kommuners ansvarsskyldighet, gör att en jämförelse mellan kommuner är relevant; dels för att se vilket genomslag både implementeringen av Barnkonventionen och den nationella strategin fått i olika kommuner men också för att få en indikation på hur väl barns mänskliga rättigheter efterlevs överlag.

² Med riktade konventioner avses exempelvis *Konventionen om barnets rättigheter*, *Konventionen om avskaffande av all slags diskriminering av kvinnor* och *Konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning*

³ *Strategin för att stärka barnets rättigheter i Sverige* antogs av riksdagen i december 2010 och utgår från följande principer: All lagstiftning som rör barn ska utformas i överensstämmelse med Barnkonventionen; Barnets fysiska och psykiska integritet ska respekteras i alla sammanhang; Barn ska ges förutsättningar att uttrycka sina åsikter i frågor som rör dem; Barn ska få kunskap om sina rättigheter och vad de innebär i praktiken; Föräldrar ska få kunskap om barnets rättigheter och erbjudas stöd i sitt föräldraskap; Beslutsfattare och relevanta yrkesgrupper ska ha kunskap om barnets rättigheter och omsätta denna kunskap i berörda verksamheter; Aktörer inom olika verksamheter som rör barn ska stärka barnets rättigheter genom samverkan; Aktuell kunskap om barns levnadsvillkor ska ligga till grund för beslut och prioriteringar som rör barn; Beslut och åtgärder som rör barn ska följas upp och utvärderas utifrån ett barnrättsperspektiv. Hela strategin kan laddas ner här: <http://www.regeringen.se/sb/d/108/a/178544>

1.3 Syfte och frågeställningar

Syftet med denna studie är att undersöka och jämföra hur barns rättigheter lyfts fram på kommunal nivå i Sverige utifrån ett socialt rättviseperspektiv. För att få en djupare förståelse kommer tre kommuner att granskas mer djupgående. Följande frågeställningar har formulerats för att kunna få en bild av hur barns rättigheter synliggörs i Sveriges kommuner:

- På vilket sätt synliggörs barns rättigheter på central kommunal nivå?
 - Vilka skillnader kan identifieras i kommuners sätt att lyfta barns rättigheter?
 - Hur tar kommunerna till vara barns åsikter?

1.4 Avgränsning

Valet av kommuner som fokus för studien ligger i det faktum att kommunen spelar en nyckelroll när det kommer till att respektera och förverkliga barns mänskliga rättigheter. Kommuner arbetar dagligen med områden som har en stark rättighetskoppling till barn, exempelvis skolan. Viss jämförelse kommer att ske mellan samtliga Sveriges kommuner utifrån ett mailutskick men främst studeras tre kommuner: Malmö, Göteborg och Jönköping. Dessa valdes dels utifrån deras geografiska läge, valet begränsades alltså av praktiska skäl, samt genom de kontakter jag fick genom utskicket av ett frågeformulär (se kapitel 3).

Fokus i denna uppsats kommer vidare att ligga på en policynivå, det vill säga att studera det övergripande arbete som sker i kommunerna med att lyfta fram barns rättigheter. Genom att studera styrdokument kommer jag att få en bild av hur barns rättigheter förankras i kommunen och hur det är *tänkt* att arbetet ska gå till. Dock är jag medveten om att det blir svårare att säga hur det *faktiskt* går till i praktiken. Det kunde varit intressant att granska barns rättigheter på detaljnivå i de olika kommunala verksamheterna eller fått in barns perspektiv genom exempelvis en fokusgrupp med barn men på grund av begränsad tid valdes denna alternativa studie bort till förmån för att studera denna fråga på policynivå. Att jag väljer att ifrågasätta hur kommunerna tar till vara barns åsikter har att göra med att barns deltagande är en grundläggande princip i Barnkonventionen och något som kräver ett aktivt handlande på kommunal nivå. Det bidrar med en fördjupad förståelse av kommuners engagemang i deras arbete med barns rättigheter.

Kapitel 2: Teori

I detta kapitel presenteras den teori kring rättvisa och ansvar som senare används som analysverktyg när studiens resultat analyseras. Det redogörs också för en del av den tidigare forskning, studier och undersökningar som kan relateras till studiens ämne.

2.1 Rättigheter och Social rättvisa

I enlighet med Thomas Hammarberg (2005) menar jag att ett rättvist samhälle kräver att de mänskliga rättigheterna respekteras och försvaras. Strävan mot social rättvisa är i enlighet med att betrakta mänskliga, ekonomiska och sociala villkor som rättigheter (Hammarberg, 2005). Att rättigheter och social rättvisa har en nära relation menar också David Miller (1976) genom att uttrycka att social rättvisa endast kan implementeras fullt ut om de rättigheter människor besitter respekteras. Omvänt så ses sociala orättvisor många gånger som kränkningar av de mänskliga rättigheterna. Social rättvisa handlar om den rättvisa som upprätthålls i ett samhälle genom samhällets handlingar och institutioner. En viktig aspekt av social rättvisa är dess krav på ett jämlikt samhälle där samtliga medborgares rättigheter ska respekteras (Wellman, 1987). Även barn ska ses som jämlikar och som medborgare med rättigheter (Boylan & Dalrymple, 2011).

De flesta rättviseteoretiker, exempelvis David Miller och John Rawls⁴, tar för givet att rättvisa handlar om fördelning och definierar social rättvisa i stil med att vara ”den moraliskt riktiga fördelningen av sociala förmåner och förpliktelser mellan samhällets medlemmar” (Young, 2000, s. 13). Denna definition är i enlighet med det som Iris Marion Young⁵ (2000) kallar för fördelningsparadigmet och som formar hela den samtida debatten om rättvisa. Young menar att detta paradigm bortser från de fördelningsmönster som styrs av institutionaliserade sociala strukturer och praktiker, exempelvis beslutsprocesser. Ett adekvat rättvisebegrepp enligt Young måste förstå och analysera både sociala processer och fördelningsresultat. Social rättvisa har då att göra med i vilken utsträckning ett samhälle tillhandahåller dess medborgare institutionella verktyg, ett aktuellt exempel i denna studie är ungdomsråd, för att kunna utveckla och använda sina förmågor samt om att kunna ha inflytande över det dem gör (ibid), vilket också är hur social rättvisa som begrepp kommer att användas i den här studien.

⁴ David Miller och John Rawls rättviseteorier går att läsa mer om i exempelvis *Social Justice* (1976) respektive *En teori om Rättvisa* (A Theory of Justice, 1971)

⁵ Iris Marion Young (1949-2006); filosof och professor i statskunskap med etablerade teorier om bland annat rättvisa, demokrati och feminism.

Vidare tar Young (2000) upp förtryck och dominans som två faktorer som begränsar medborgarnas möjligheter till deltagande och utveckling och därmed social rättvisa. Med dessa faktorer syftar hon på de systematiska hinder och de institutionella förhållanden, utan att vara medvetet planerade av någon tyrannisk makt, som leder till att vissa grupper i ett samhälle degraderas socialt, till exempel genom marginalisering. Även om marginaliserade grupper erbjuds ett tryggt liv inom institutioner där deras frihet och värdighet respekteras skulle förtrycket fortfarande existera om deras kunskap och resurser inte tas på allvar i/av samhället (Young, 2000). Sociala processer och strukturer som utesluter vissa grupper är orättvisa. Exempelvis begränsar institutionaliserade sociala processer vissa grupper av människor att uttrycka sina åsikter om samhället i forum där andra kan lyssna på dem vilket ofta är fallet med att på kommunal nivå ta till vara barns åsikter. Samtidigt har kommuner möjlighet att skapa stödjande sociala strukturer för barns rättigheter.

2. 2 Strukturell orättvisa – vems ansvar?

I många rättviseteorier så är den stora önskan att de strukturer som har en djup inverkan i folks liv inte ska resultera i att några individer eller grupper förtrycks av de som har makt över exempelvis resurser och beslutfattande. Young (2009) skriver att en strukturell social orättvisa genererar mycket lidande och ifrågasätter hur aktörer och institutioner bör ta ansvar för den skapade orättvisan. Strukturell orättvisa definieras av Young som en orättvisa som uppstår:

när sociala processer ställer stora kategorier människor under ett systematiskt hot om att domineras eller fråntas de medel de behöver för att utveckla och utöva sina förmågor, samtidigt som andra intar en dominerande ställning och är utrustade med ett stort spektrum av möjligheter att utveckla och utöva sina förmågor (Young, 2009, s. 204).

Denna definition av strukturell orättvisa kopplas till min frågeställning kring hur kommuner tar till vara barns åsikter där jag menar att barn utgör ”en stor kategori människor” och att kommuner i vissa fall ”intar en dominerande ställning”. Jag ämnar studera hur kommuners vilja att låta barn föra fram sina åsikter synliggörs.

I *Globala utmaningar – Krig, självbestämmande och global rättvisa* tar Iris Marion Young (2009; se även Young, 2006) upp två ansvarsmodeller; skyldighetsmodellen samt den sociala förbindelsens ansvarsmodell. Den förstnämnda modellen tillskriver ansvar till de gärningsmän/aktörer som har en kausal relation till den drabbade parten. För att aktörerna ska

kunna bevisas skyldiga krävs det att de handlingar som lett till skadorna ska ha varit frivilliga, om inte kan ansvaret lindras eller till och med fränsägas helt. Skyldighetsmodellens ansvarssyn är oundviklig för det juridiska systemet men den räcker inte där en strukturell social orättvisa existerar (Young 2009).

Då föreslår Young (2009) istället den sociala förbindelsens ansvarsmodell vilken menar att samtliga aktörer som bidrar till strukturell orättvisa har på samma gång ett ansvar att ställa till rätta de orättvisa processer och strukturer de är med och skapar. Strukturell orättvisa skapas av aktörer i flera led vilket innebär att det inte är tillräckligt att ange enbart en ansvarig aktör. Även om en aktör bevisas skyldig går inte alla andra fria; den sociala förbindelsens ansvarsmodell är icke-isolerande. I skyldighetsmodellen ses processen som drabbar någon part som en engångsföreteelse medan den sociala förbindelsens ansvarsmodell ifrågasätter de bakomliggande orsakerna till den strukturella orättvisan samtidigt som den också blickar framåt eftersom strukturella orättvisor skapas fortlöpande.

När ansvar ställs i relation till strukturell orättvisa är det intressant att uppmärksamma de processer som förmodligen kommer att fortsätta skapa orättvisa om processerna inte förändras. Samtliga aktörer som är med och bidrar till strukturell orättvisa delar på ansvaret och strukturerna kan endast förändras om flera aktörer arbetar tillsammans. Alla aktörer har dock inte samma grad av ansvar utan det beror på vilken position de har i de strukturella processerna. Aktörernas, exempelvis kommuner, del i den strukturella orättvisan kan bedömas utifrån vilken makt de har, vilka privilegier de har till följd av de strukturer som upprätthålls, vilket intresse de har i att upprätthålla eller förändra strukturerna samt utifrån vilken förmåga de har att möjliggöra ett kollektivt handlande (Young, 2000). Kommunerna har ansvar och maktbefogenheter, exempelvis tolkningsföreträde, över barns mänskliga rättigheter och en stor del av den samhällsservice som berör barn, såsom skolan, men de har också möjlighet att upprätthålla eller förändra dessa rättigheter och verksamheter.

Teorin om den sociala ansvarsförbindelsens modell är tänkt att användas som ett verktyg för att analysera arbetet med barns rättigheter på policynivå i kommuner utifrån ett ansvars- och rättviseperspektiv. Att studera hur ansvaret kommer till uttryck i intervjuer och styrdokument bidrar till denna analys. Teorin blir också ett verktyg för att se om och hur kommunerna bidrar till strukturell orättvisa och till att barns rättigheter sätts under ett så kallat systematiskt hot vilket försvårar arbetet med att säkerställa barns rättigheter i kommunerna. I enlighet med

stycket ovan strävar jag genom den sociala förbindelsens ansvarsmodell att förstå hur kommunerna arbetar med barns rättigheter utifrån den maktposition de har och utifrån vilket intresse de har i att förändra de strukturer som begränsar arbetet.

2.3 Tidigare forskning, studier och undersökningar

Elisabeth Englund (2008) nämner i sin avhandling *Folkrätt för barn som pedagogiskt åtagande. Statligt ansvar – regionalt lärande* ett antal studier, forskning och utredningar som främst rör implementeringen av Barnkonventionen men fastslår också att den befintliga forskningen är begränsad. Gunnarson (1999, genom Englund 2008) samt Blomkvist (1999, genom Englund 2008) beskriver hur kommuner arbetar för att implementera konventionen och menar att det behövs en tydligare förankring hos kommunernas förvaltningar och att det råder kunskapsbrist om barns rättigheter. Blomkvist (1999, genom Englund 2008) menar vidare att implementeringen av Barnkonventionen bör vara ett eget arbetsområde som en utsedd person bör ha ansvar för. Bakke (2005, genom Englund 2008) studerade Uppsala Kommuns arbete med att implementera Barnkonventionen i skolan och kom även hon fram till att det saknas förankring i kommunen som organisationen.

Mikael Spång (2009) har gjort en kartläggning av 16 kommuner i Sverige, däribland Malmö Stad och Göteborg Stad, som rör kommunernas ansvar för att förverkliga de mänskliga rättigheterna. Kartläggningen tar upp flera exempel på arbetet med de mänskliga rättigheterna i dessa kommuner. Bland annat visar det sig i kartläggningen att ofta beror skillnader i arbetet på kommunernas storlek; större kommuner kan ha större möjligheter men är ofta också mer tungrodda medan det i mindre kommuner oftast finns mindre resurser men samtidigt större kännedom av vad de olika förvaltningarna gör. Spång (2009) tar även upp att det många gånger finns uttryck för de mänskliga rättigheterna i kommunernas styrdokument, exempelvis barnperspektivet, vilket visar på politisk vilja men att det sedan inte förverkligas i praktiken. Spång (2009) nämner även ett par tidigare undersökningar⁶ av kommunernas verksamhet i relation till de mänskliga rättigheterna och kommer i likhet med dem fram till att det råder organisatoriska problem samt att det finns brist på kunskap och tid i arbetet med de mänskliga rättigheterna.

⁶ Se Garphult, Jonna & Gran, Tora (2001) "Sveriges kommuners arbete för mänskliga rättigheter – en kartläggning" (Stockholm: Teologiska högskolan) samt Schriefer, Jahanavi (2007) "Mänskliga rättigheter i lokal praktik – en undersökning av kommunal verksamhet" (Lund: Lunds universitet).

Barnombudsmannen (2008) utför kontinuerligt enkätundersökningar angående arbetet med Barnkonventionen i Sveriges kommuner. I *Från beslut till praktik. Barnkonventionen i kommunala verksamheter* (Barnombudsmannen, 2008) sammanställs svaren från 2007 års enkätundersökning där det kommer fram att många kommuner har fattat någon form av kommunövergripande beslut kring att arbeta utifrån Barnkonventionen och att det finns någon slags skrivelse om barns rättigheter i deras styrdokument. Det poängteras dock att det finns mycket kvar att göra i kommunerna i arbetet med barns rättigheter och att det ofta handlar om att omsätta beslut till praktik. Vikten av en särskild personell resurs belyses också i rapporten.

Sveriges Kommuner och Landsting (SKL) hade mellan 2010-2013 en överenskommelse med regeringen med uppdraget att stärka barnets rättigheter, det så kallade *Handslaget* (SKL, 2013). Överenskommelsen tog sin utgångspunkt i tidigare nämnda *Strategin för att stärka barnets rättigheter i Sverige* och utfördes sedan i tre steg. I steg 1 genomfördes en kartläggning över SKL:s medlemmars behov av utbildning och stöd för att kunna leva upp till Barnkonventionen. Resultaten har sedan använts för att i steg 2 ta fram en handlingsplan och vidare handlar steg 3 om att använda handlingsplanen. Under perioden genomfördes även två enkätundersökningar⁷ för att ta reda på vilka beslut som fattats kring barnrättsarbetet i förhållande till Barnkonventionen (ibid). I slutrapporten (ibid) beskrivs det hur arbetet med att stärka barns rättigheter kräver stödjande strukturer, tydliga beslut och administrativa rutiner där nationella aktörer kan fungera som vägledning.

Delegationen för mänskliga rättigheter inrättades 2006 med uppdraget att stötta statliga myndigheter, kommuner och landsting i arbetet med att säkerställa att deras verksamheter fullt ut respekterar de mänskliga rättigheterna och att föreslå hur det fortsatta stödet till arbetet i Sverige kan gå till efter det att delegationen avslutat sitt uppdrag för att etablera en hållbar struktur i arbetet med de mänskliga rättigheterna (SOU, 2010:70). Det centrala förslaget i delegationens slutbetänkande 2010 är att inrätta en myndighet med uppdrag att främja säkerställandet av de mänskliga rättigheterna. Delegationen föreslår också att ansvaret för att respektera de mänskliga rättigheterna ska belysas mer i lagar, exempelvis i kommunallagen, och andra författningar. De ger också förslag på hur kommunerna kan använda sina styrdokument för att stärka arbetet med de mänskliga rättigheterna och poängterar att många

⁷ Bland annat ställdes frågan: Har kommunen, landstinget/regionen avsatt en ansvarig funktion/person för att samordna arbetet med att genomföra konventionen? Av 237 svarande kommuner svarade 26 % Ja och 74 % Nej.

kommuner saknar styrdokument som omfattar mänskliga rättigheter. Delegationen menar att kommuners prioriteringar och verksamhet är avgörande för om Sverige kan leva upp till sina åtaganden och att det finns behov av utbildning och kunskapsutveckling kring de mänskliga rättigheterna (ibid).

Som framgår i detta avsnitt så är mänskliga rättigheter och mer specifikt barns rättigheter på lokal nivå ett fält där det idag saknas forskning och därmed akademisk litteratur, vilket också Englund poängterar i sin ovan nämnda avhandling. I den litteratursökning jag gjort refereras och hänvisas det återkommande till samma litteratur vilket ytterligare påvisar forskningsfältets begränsning. Utifrån den forskning som ändå gjorts blir denna studie ett bidrag till hur barns rättigheter lyfts fram och förankras lokalt och där kunskapsbrist och ansvarsfrågan vidare problematiseras. Kommuners perspektiv på barnrättsarbete och på hur barns rättigheter lyfts fram på kommunal nivå framgår inte i tidigare forskning.

Kapitel 3: Metod

I metodkapitlet diskuteras först valet (och bortvalet) av studiens metoder och därefter beskrivs och problematiseras de datainsamlings- och analysmetoder som använts.

3.1 Val och bortval av metoder

Den här studien är av beskrivande karaktär då jag ämnar svara på *hur* och *var* någonting utförs och av *vilka* (Esaiasson, et. al., 2012), det vill säga hur barns rättigheter synliggörs på kommunal nivå. Tillvägagångssättet är induktivt eftersom jag innan studien inte hade någon djupare kunskap i ämnet, det är utifrån den datainsamling jag har gjort som idéer och slutsatser har skapats (Mikkelsen, 2005). Studien är främst av kvalitativ karaktär eftersom jag syftar till att skapa en djupare förståelse om hur arbetet med att lyfta fram barns rättigheter går till på kommunal nivå i Sverige. För att kunna skapa denna förståelse används intervjuer samt textmaterial som datainsamlingsmetoder för att på så sätt kunna gå på djupet och få mycket information om få undersökningsenheter (Halvorsen, 1992), det vill säga de tre kommunerna jag valt att fördjupa mig i. Studien har också viss kvantitativ karaktär eftersom jag även ämnar jämföra en större mängd kommuner (ibid), genom ett frågeformulär. Jag har i största möjliga mån granskat mitt material källkritiskt och valt en mångfald av datainsamlingsmetoder för att öka resultatets trovärdighet (Esaiasson, et. al., 2012).

Som till viss del redan nämnts i avgränsningen (se kapitel 1) så finns det andra metodval som kunde lett studien i en annan riktning. Exempelvis kunde en fokusgrupp med barn bidragit till

en förståelse för hur arbetet med barns rättigheter faktiskt implementeras i kommunerna. Även fokusgrupper med kommunanställda i olika verksamheter eller föräldrar kunde ha använts för att få ytterligare insyn i arbetet med barns rättigheter. Att sätta samman och genomföra en fokusgrupp är dock resurs- och tidskrävande (Esaiasson, et. al., 2012) och valdes därför i denna studie bort för att istället lämna plats för de metoder som till en högre grad bidrar till att besvara studiens frågeställningar. Denna studie bidrar enbart med ett specifikt perspektiv på hur arbetet med barns rättigheter går till; det vill säga hur kommunerna själva väljer att beskriva sitt arbete. Vad kommunerna berättar att de gör är nödvändigtvis inte vad som faktiskt händer. Trots denna begränsning är det intressant att se hur kommunerna väljer att lyfta fram barns rättigheter.

3.2 Mailutskick

För att få information från en större mängd undersökningsenheter valde jag att skicka ut ett e-mail till Sveriges samtliga kommuner (290 stycken). Mailutskicket skulle också kunna kallas för ett slags ”frågeformulär” – ett instrument som ofta används när man vill få begränsat med upplysningar om många enheter (Halvorsen, 1992). Som urvalsram använde jag mig av Sveriges Kommuner och Landstings (SKL:s) register över samtliga kommuners adresser för att komma i kontakt med kommunerna. Min utgångspunkt var inte att kontakta någon enskild person utan utskicket skickades till kommunens allmänna e-mailadress och uppmuntrades därifrån att skickas vidare ifall frågorna inte kunde besvaras direkt. Hur frågeformulär distribueras har att göra med hur resurstillgången ser ut, hur urvalet går till och beror också på det geografiska avståndet (Esaiasson, et. al., 2012). I den här studien är resurserna begränsade vilket gjorde att jag valde att distribuera frågorna via e-mail.

Mitt mål var att låta utskicket både vara professionellt, för att förmedla undersökningens viktiga och seriösa karaktär, och enkelt med begripliga och konkreta frågor som gick lätt och snabbt att besvara (Esaiasson, et. al., 2012).

Det var främst två frågor jag ville få svar på genom utskicket där tanken kring de institutionella verktygen (se kapitel 2) ligger till grund för dessa frågor:

- **Finns det någon samordnare för barns rättigheter i kommunen?**
- **Finns det en handlingsplan i kommunen gällande barns rättigheter i kommunala verksamheter?**

På dessa frågor kunde kommunerna svara antingen ja eller nej. Det fanns också möjlighet att lämna kontaktuppgifter till en eventuell samordnare samt att bifoga en handlingsplan.

Jag skickade också med en tredje punkt där jag bad kommunerna ge exempel på hur de tar till vara barns åsikter (mailutskicket i sin helhet finns som bilaga, se Bilaga A):

- **(Ge gärna några exempel på hur din kommun tar till vara på barns åsikter!)**

Syftet med mailutskicket var att på ett enkelt och övergripande sätt kunna se samt jämföra hur Sveriges kommuner arbetar med barns rättigheter. Den information jag får ger en bild av vad kommunerna har gemensamt och vad som skiljer dem åt (Halvorsen, 1992).

Det finns svagheter i denna form av datainsamlingsmetod. Enkätundersökningar har överlag låg svarsfrekvens, mellan 25 och 50 %, och vid webbaserade undersökningar tenderar svarsfrekvensen att vara ännu lägre (Trost, 2007) vilket bland annat kan bero på felaktiga e-mailadresser och spamfilter. Studiens validitet påverkas vid en låg svarsfrekvens vilket i sin tur kan påverka resultatets trovärdighet (Esaiasson et. al., 2012). För att höja svarsfrekvensen kan det vara bra att skicka ut påminnelser, och enligt Esaiasson et. al. (ibid) behövs ofta minst en påminnelse. Till de som inte svarade första gången har en påminnelse skickats ut och därefter togs ytterligare svar emot.

Mailutskickets roll i denna studie fungerar som ett komplement till det material jag samlar in från intervjuerna och styrdokumenterna från de tre kommunerna som står i fokus för min studie. De tre kommunerna jag granskar närmre säger inte så mycket om hur barns rättigheter lyfts fram på kommunal nivå generellt i Sverige. Även om jag inte strävar efter att dra några generella slutsatser så vill jag ändå att studien ska bidra med en helhetsbild av hur barns rättigheter synliggörs i Sveriges kommuner. Mailutskicket bidrar alltså med data som kan möjliggöra jämförelsen av hur en större mängd kommuner lyfter fram barns rättigheter vilket också stärker studiens reliabilitet (Alvehus, 2013). Datan presenteras bland annat i ett cirkeldiagram och behandlas som en referenspunkt att förhålla sig till när jag analyserar intervjuer och textmaterial.

3.3 Intervju

Valet av att använda intervjuer som metod tar avstamp i att det är ett etablerat sätt att få reda på och förstå hur en annan person tänker om ett visst ämne (Alvehus, 2013). Det finns många olika slags intervjuer (ibid); i denna studie genomfördes två intervjuer ansikte mot ansikte, en

per telefon och en via e-mail. De fysiska intervjuerna samt telefonintervjun varade mellan 40-60 minuter och dessa utfördes i form av semi-strukturerade intervjuer vilket är en vanlig datainsamlingsmetod i kvalitativa studier (Mikkelsen, 2005). Intervjuformen är strukturerad men öppnar samtidigt upp möjlighet till samtal på ett annat sätt än strukturerade intervjuer (ibid).

I intervjuerna användes en intervjuguide som utgångspunkt men under intervjuerna kunde jag även ställa uppföljningsfrågor och ha ett mer öppet samtal. I intervjuguiden (se Bilaga B) fanns ett antal teman; "Arbetet med barns rättigheter", "Kunskap om barns rättigheter", "Barns delaktighet", "Barnrättsperspektiv och barnets perspektiv" samt "Det fortsatta arbetet med barns rättigheter". Varje tema hade ett antal nyckelfrågor som fungerade som en guide genom intervjun men det var också möjligt att formulera om eller formulera nya frågor. I intervjun som skedde via e-mail skickades intervjuguiden till respondenten och ifall frågor uppstod kunde vi klargöra detta i vidare kommunikation. Dock blev det svårare att ställa direkta följdfrågor och ha ett mer öppet samtal som i de övriga intervjuerna vilket är en nackdel jag är medveten om. Telefonintervjun blev i princip lika lång som de personliga intervjuerna vilket enligt Esaiasson et. al. (2012) kan skapa okoncentration hos respondenten men det var ingenting som jag lade märke till.

Kritiker mot att använda intervju som metod menar bland annat att det som kommer fram under intervjun har liten eller ingen bärighet utanför intervjusituation (Alvehus, 2013) men eftersom jag använder mig av flera datainsamlingsmetoder finns det andra datakällor som kompletterar det resultat som intervjuerna för med sig. Tre av intervjuerna kommer att svara på hur det kommunala arbetet med barns rättigheter ser ut i tre specifika kommuner medan en intervju ger en bild av hur det ser ut i en region. Resultatet från intervjuerna är inte generaliserbart. Jag valde att inte spela in intervjuerna utan tog istället anteckningar som jag sammanställde i direkt anslutning till intervjun. De anteckningar jag förde under intervjuerna sorterades och analyserades genom att titta efter gemensamma teman och nyckelord samt även utifrån hur informanterna uttryckte sig.

3.3.1 Val av informanter

Från början hade jag enbart tänkt att intervju en representant vardera från två utvalda kommuner i Sverige; Malmö och Göteborg. I samband med mailutskicket fick jag dock

kontakt med fler personer som är involverade i barns rättigheter ute i kommunerna och valde att utföra ytterligare en intervju med en representant från Jönköping Kommun (Åsa Ekman, barnstrateg i Jönköping Kommun). Att jag valde endast en person och just representanten från Jönköping beror på ett starkt visat intresse och engagemang i barnrättsfrågor därifrån. Jag tog även kontakt med Elisabeth Englund, handläggare på SKL och involverad i SKL:s satsning på att stärka genomförandet av Barnkonventionen i kommuner och landsting, via deras hemsida om barnets rättigheter och fick tips om personer som på olika sätt är involverade med barnrättsarbetet på kommunal nivå i Sverige. Efter att ha blivit skickad vidare ett par gånger fick jag till slut kontakt med representanter från Göteborg (Annica Eriksson, planeringsledare på stadsledningskontoret Göteborg Stad) och Malmö (Stefana Hoti, planeringssekreterare på välfärdsavdelningen, Malmö Stad). Via Elisabeth Englund nådde jag också en folkhälsostateg i Kommunförbundet Skåne (Ingela Sjöberg) som är involverad i ett stort barnrättsprojekt i samverkan med Skånes kommuner.

Intervjuerna med Åsa, Annica och Stefana bidrar med perspektiv på hur barns rättigheter synliggörs i just de kommuner där de arbetar. I intervjun med Ingela fick jag en mer övergripande bild av utvecklingen av barnrättsarbetet i Skånes kommuner. Totalt utfördes fyra intervjuer varav en telefonintervju och en intervju via mail. Intervjun som skedde via e-mail var planerad att ske ansikte mot ansikte men där hade respondenten inte tid för fysisk intervju utan svarade istället på frågorna skriftligt. Urvalet skedde strategiskt, i enlighet med stycket ovan, eftersom jag ville intervjua personer som var insatta i kommunalt barnrättsarbete för att därigenom få en fördjupad insyn om hur detta arbete går till ute i kommunerna.

3.4 Textmaterial

Textmaterialet i den här studien fungerar som ett komplement till intervjuerna jag gjorde med representanterna från de tre valda kommunerna. Användning av textmaterialet kan vara ett sätt att kontrollera den fakta som kommer fram i intervjuerna och därmed också stämna av reliabiliteten (Alvehus, 2013).

Från samtliga tre kommuner har jag hämtat deras budget från 2014. Jag är medveten om att budgetarna framställs av de politiska partier som styr kommunen och därmed har viss tendens men detta är inte något som påverkar min studie. Budgetarna är styrdokument som visar om

och hur barns rättigheter synliggörs i kommunens verksamheter och mål och därmed eventuellt hur det är tänkt att kommunerna ska arbeta med barn och deras rättigheter. Ingen av kommunerna har i dagsläget en specifik handlingsplan som berör barns rättigheter men det finns naturligtvis andra styrdokument som rör barn och unga och det ultimata vore att analysera dessa och annat textmaterial som publicerats om mitt valda ämne i kommunerna men precis som Esaiasson et. al. (2012) skriver är det viktigt att ta hänsyn till praktiska begränsningar såsom tid. Dessutom skiljer sig de övriga policydokumentens upplägg och syfte åt mellan kommunerna vilket försvårar en jämförelse av hur de synliggör barns rättigheter. Flera av dessa dokument nämns dock i intervjuerna och blir därmed en del av resultatet ändå. Eftersom jag är intresserad av att studera hur kommuner lyfter fram barns rättigheter utifrån ett socialt rättviseperspektiv har jag valt att studera dokument som kan synliggöra institutionella verktyg för kommunens arbete med barns rättigheter. Här är kommunala budgetar de mest centrala styrdokumenterna för den kommunala verksamheten och därmed ett lämpligt underlag till studiens syfte.

Budgetarnas innehåll kommer dels att analyseras kvantitativt, då jag vill ta reda på hur frekvent barn och deras rättigheter på olika sätt nämns och vilket utrymme de får (Esaiasson, et. al., 2012) och dels kvalitativt genom att titta på textens helhet och dess kontext eftersom barns rättigheter kanske inte nämns explicit utan ligger dolt under ytan (ibid). I den analys jag utfört har jag använt mig av dokumentens sökfunktion och sökt på exempelvis ”barn och unga”, ”barns rättigheter” och ”barnperspektivet” vilket visar på vilket utrymme barn får i budgetarna. Det har också skett en mer intensiv och noggrann läsning för att därigenom få en helhetsbild av textens innehåll. I analysprocessen har jag tittat efter hur barn och deras rättigheter tar uttryck i budgetarna och vilket spelrum barn och ungas delaktighet får och därigenom sorterat ut och tematiserat de delar i texterna som har en koppling till studiens frågeställning. Textanalysen sker alltså i likhet med kategoriseringen av intervjuerna där jag också plockade fram olika teman som berör studiens syfte och frågeställning.

3.5 Etiska överväganden

I början på varje intervju informerades respondenterna om deras möjlighet att vara anonyma, att deras deltagande skedde på frivillig basis och att de när som helst kunde avbryta intervjun vilket är i enlighet med de principer som det Humanistisk-Samhällsvetenskapliga Forskningsrådet har formulerat (Halvorsen, 1992). De informerades också om syftet med

studien och ramen för intervjun samt om att det är Institutionen för Globala Studier som främst tar del av resultatet. Samtliga respondenter godkände användandet av deras namn i studien. Vidare är jag medveten om att makt är inbäddad i all forskning och det är svårt att undvika en maktrelation i intervjusituationen. Målet var att låta respondenten ha kontrollen i intervjun genom att inte avbryta eller leda respondenten åt ett visst håll. Jag lade också vikt vid att våga vara tyst för att på så sätt låta respondenten tänka efter och berätta vidare (Alvehus, 2013).

Kapitel 4: Kontextualisering av barns rättigheter

I detta kapitel presenteras först mänskliga rättigheter som en grundpelare i utvecklingen av det specifika arbetet med barns rättigheter. Därefter blir det ett djupdyk i barns rättigheter, Barnkonventionen och hur arbetet generellt går till i Sverige för att sedan diskutera de mänskliga rättigheternas aspekt av relativ universalism samt rättighetsspråket.

4.1 Vad är de mänskliga rättigheterna?

Abiri, Brodin och Johansson (2008, s.7) skriver att ”Mänskliga rättigheter är ett sätt att formulera vad som inte får göras mot någon människa och vad som bör göras för varje människa”. Arbetet med och kampen för mänskliga rättigheter har funnits på den globala agendan länge men det tog tid att få fram och komma överens om ett juridiskt ramverk. Den allmänna förklaringen om de mänskliga rättigheterna antogs 1948 där allas lika värde och rättigheter slogs fast. Sedan dess har ett antal konventioner, t.ex. Barnkonventionen, som höjer förklaringens juridiska status utvecklats. Ansvar för att dessa konventioner efterlevs ligger hos staten och dess institutioner vilket innebär att statens olika nivåer, t.ex. de olika kommunala verksamheterna, måste ha kännedom om sitt ansvar för att följa de mänskliga rättigheterna (Abiri, Brodin & Johansson, 2008).

Det finns olika sätt att integrera mänskliga rättigheter i en verksamhet. Mänskliga rättigheter kan ses som ett särskilt delområde som bör utvecklas och prioriteras eller som en fråga som berör och genomsyrar alla politikområden. Det kan ibland vara både jobbigt och tröttsamt att ta in ytterligare ett perspektiv, t.ex. barnperspektivet, i de olika verksamheterna men mänskliga rättigheter kan då fungera som en ram för arbetet med olika rättighetsfrågor såsom jämställdhet och barnperspektiv (Abiri, Brodin & Johansson, 2008). Kommuner kan arbeta rättighetsbaserat och på så sätt sträva mot att säkerställa frihet, välbefinnande och värdighet för alla människor överallt. Det handlar både om att utveckla kapacitet hos ansvarsbäraren

och om att uppmuntra rättighetsbäraren att göra anspråk på sina mänskliga rättigheter. Ansvarsskyldigheten gäller på flera nivåer; att respektera, skydda samt implementera samtliga rättigheter (UNFPA, n.d.).

4.2 Barns mänskliga rättigheter: Barnkonventionen och rätten till delaktighet

Efter första världskriget började barnets rättigheter uppmärksammas allt mer – barnen var politikens offer och borde ges rättigheter. Att skydda barn mot utnyttjande och diskriminering och att se till så att deras grundläggande behov blir tillgodosedda blev en allt viktigare fråga på den internationella dagordningen. Deklarationer om barnets rättigheter arbetades fram men det blev aldrig juridiskt bindande för stater att säkerställa barnets rättigheter förrän Barnkonventionen efter en lång process stod som färdig konvention 1989 (Hammarberg & UD, 2006).

Barnkonventionen är den konvention som fått mest gensvar i världen; två år efter att konventionen hade antagits var den ratificerad av en majoritet av världens stater⁸. Barnets situation uppmärksammades mycket i media och av enskilda organisationer vilket ledde till att det blev politiskt lägligt att ansluta sig till den globala kampen för barnets rättigheter (Hammarberg & UD, 2006).). Abiri, Brodin och Johansson (2008, s. 15) poängterar att ”Mänskliga rättigheter har historiskt sett varit den svagares redskap mot makten” vilket är något som kommer att genomsyra studien av arbetet med barns rättigheter på kommunal nivå.

Efter det att Sverige ratificerat Barnkonventionen så inrättades Barnombudsmannen som en statlig myndighet med uppdraget att arbeta för barns rättigheter utifrån Barnkonventionen. Barnombudsmannens uppdrag har utvecklats genom åren och idag läggs mycket kraft på att driva på kommuner att implementera Barnkonventionen i sitt arbete (Barnombudsmannen, 2014). Två nationella strategier för att stärka barnets rättigheter har tagits fram, den senaste antogs 2010 och har för avsikt att vara en utgångspunkt för statliga och kommunala verksamheter i arbetet med att säkerställa barnets rättigheter (Socialdepartementet, 2011).

Sverige har inte inkorporerat Barnkonventionen som lag eftersom det anses att lagen redan överensstämmer med det som uttrycks i konventionen, så kallad normharmonier. Detta

⁸ Idag är det enbart USA och Somalia samt det nybildade landet Sydsudan som inte har ratificerat Barnkonventionen. Se <http://unicef.se/fragor/vad-innebar-att-ratificera-Barnkonventionen>

kritiseras återkommande av och till exempel Barnombudsmannen och frivilligorganisationer då de anser att en inkorporering skulle innebära ett större genombrott för barnets rättigheter i praktiken. 2013 tillsattes en barnrättighetsutredning för att granska hur lagar och andra föreskrifter faktiskt tillämpas och om de är förenliga med vad som står i Barnkonventionen, denna är ännu inte avslutad. För Barnkonventionen finns det en barnrättskommitté som består av oberoende experter. Kommitténs uppdrag är att övervaka att staterna skyddar och respekterar rättigheterna i konventionen. Staterna är enligt Barnkonventionen skyldiga att vart femte år rapportera kring arbetet med konventionen till kommittén och kommittén ger därefter rekommendationer till staterna (OHCHR, 2014).

Barnkonventionen består av 54 artiklar där artikel 12 handlar om barns rätt att göra sina röster hörda samt att vara med i beslutsfattande. Många av de beslut som direkt rör barn fattas på kommunal nivå. Det finns många olika sätt att involvera barn, t.ex. genom medborgarförslag, konsultationer, ungdomsråd och via barnombud (Rädda Barnen, 2004). Att barns kunskap och erfarenheter har betydelse vid beslutsfattande på olika nivåer får allt större genomslag men enligt bland annat Boylan och Dalrymple (2011) i *Advocacy, Social Justice and Children's Rights* fortsätter barn att känna sig marginaliserade och exkluderade och har ofta ingen som representerar deras åsikter. Det är ofta upp till kompetensen hos enskilda beslutsfattare där kunskapen om barns behov och rättigheter inte alltid håller måttet. Rättighet till delaktighet handlar om att ha medborgerlig och politisk status och i barns fall om rätten till yttrandefrihet, om att bli tillfrågade och räknade med, att ha integritet, att få information och om rätten att ifrågasätta beslut (Nordenfors, 2010). När barn är med och beslutar får beslutsfattandet ett ytterligare perspektiv och demokratin kan argumenteras öka. Barnen utvecklar både färdigheter och självkänsla när de får ökad makt mot vuxna. Att ta till vara barns perspektiv bör dock inte enbart sluta i punktinsatser utan tas på allvar och ges betydelse (ibid).

4.3 Barns rättigheters relativa universalism?

I *De mänskliga rättigheternas relativa universalism* skriver Ulf Dahre Johansson (2013) om vikten av att försöka hitta en bro mellan universalism och relativism för att på så sätt göra de abstrakta rättigheterna mer konkreta i människors liv. När FN instiftade universella rättigheter i form av den allmänna förklaringen av de mänskliga rättigheterna var syftet att ge uttryck för att det finns grundläggande rättigheter oavsett kulturell kontext (Dahre, 2013).

Globaliseringen trodde en del skulle leda till universella mänskliga rättigheter också i

praktiken men än idag är det knappast någon universell kulturell och moralisk värld. Enligt Dahre (2013) måste de mänskliga rättigheterna, för att kunna fungera i praktiken, både ta hänsyn till lokal kontext och universella praktiker. Som det ser ut idag är mänskliga rättigheter inte bundna av dess universalitet utan de har istället fått en ”decentraliserad transnationell kulturell mening” eftersom de implementeras lokalt. Relativismen förankrar rättigheterna i människors lokala sociala kontext medan det universella karaktärsdraget gör det möjligt att jämföra stater och kulturer samt att förändra sociala och politiska strukturer. Arbetet med mänskliga rättigheter bör ses som en fortlöpande social process där universella och lokala synsätt diskuteras och värderas i förhållande till varandra (ibid).

Barnkonventionen ger en universell definition av de rättigheter som ska gälla för alla barn överallt men dessa tolkas dock kontextuellt och lokalt. Barns rättigheter ämnar gälla i alla samhällen oberoende av exempelvis kultur och religion. Genom konventionen har barns situation uppmärksammas internationellt samtidigt som enskilda stater har ansvaret att implementera rättigheterna på nationell nivå (Hammarberg & UD, 2006). Världens stater har olika resurstillgång och de ska enligt konventionen arbeta ”inom ramen för sina resurser” vilket underminerar rättigheternas universella utgångspunkt. Rikare stater har större möjlighet att efterleva konventionen medan de fattigare är beroende av det internationella samarbetet, det vill säga resursöverföring (ibid). En utmaning är att relatera Barnkonventionen till konkreta sociala miljöer – det vill säga att låta barns rättigheters universella karaktär och lokala kulturella kontexter mötas.

4.4 Rättighetsspråket

Som tidigare nämnts, är inte Barnkonventionen inkorporerad i svensk lag eftersom det konstaterats att svensk lag stämmer överens med konventionen. Detta uppmärksammas av Elisabeth Abiri (2009) som problematiskt när det kommer till rättighetsspråket. Det rättighetsspråk som finns i konventionen saknas i lagen och leder till att de viktiga rättighetsbegreppen försvinner även i officiella dokument.

Begreppen som pratar om barn och deras perspektiv är många och samma begrepp har ofta olika definitioner. *Barnperspektivet* handlar enligt Tina Eliasson (2010) om när vuxna försöker förstå en situation från barns synvinkel och därefter vidta åtgärder utifrån barnets bästa. Vidare kan det också handla om att tolka barns röster, tillvarata barns villkor och

studera en kultur skapad av barn. *Barnets perspektiv* är, i de flesta sammanhang, när barn själva uttrycker sina föreställningar om sina liv (Eliasson, 2010). Ett så kallat *barnrättsperspektiv* används främst inom utvecklingssamarbete och innebär att Barnkonventionen, särskilt de fyra huvudprinciperna⁹, är grundläggande och vägledande. Barnrättsperspektivet handlar om att beakta barns bidrag i samhällelig utveckling och om att poängtera vikten av vuxnas vilja och förmåga att respektera barns rättigheter (Hammarberg & UD, 2006). Hur mycket dessa olika perspektiv används ute i kommunerna återstår att se.

Kapitel 5: Resultat och analys

I det här kapitlet redovisas och analyseras det resultat som mailutskick, intervjuer samt textmaterial mynnat ut i med hjälp av det teoretiska analysverktyget kring rättvisa och ansvar (se kapitel 3). Detta för att försöka beskriva och förstå hur arbetet med barns rättigheter sker på policynivå i Sveriges kommuner.

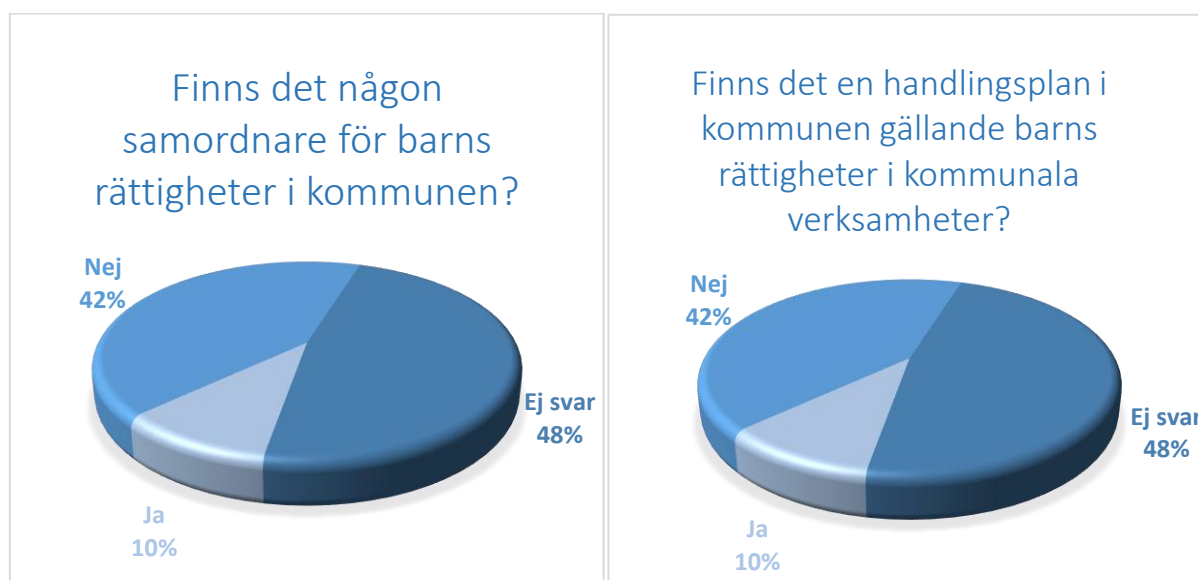
5.1 Institutionella verktyg utifrån mailutskicket

I mailutskicket ställdes bland annat de två frågorna som redovisas i cirkeldiagrammen nedan. Mail skickades ut till Sveriges samtliga kommuner, det vill säga 290 stycken. 151 kommuner, med andra ord drygt hälften, skickade tillbaka svar på frågorna. Även om diagrammen (se nästa sida) faller ut på samma sätt så finns det kommuner som svarat ja på en av frågorna och nej på den andra. I de fallen där det finns både en samordnare och en handlingsplan, i 16 av 151 svarande kommuner, tenderar svaren på hur kommunerna tar till vara barns åsikter vara mer utförliga. I de kommuner som tillhandahåller sina medborgare en samordnare som ett institutionellt verktyg för att kunna lyfta barns rättigheter har barn potentiellt större möjlighet till inflytande över det som görs i kommunen. I tidigare studier (se exempelvis Englund, 2008) har också betydelsen av att ha en särskilt person som har ansvar för arbetet med barns rättigheter uppmärksammats.

Det har inte alltid varit så lätt att tolka kommunernas svar eftersom hur de definierar en samordnare eller en handlingsplan ser väldigt olika ut men frågorna formulerades också så att de var öppna för tolkning. Vem som svarar på mailet skiljer sig också åt vilket följaktligen

⁹ Artikel 2, att alla barn har lika värde; artikel 3, att barnets bästa ska betraktas; artikel 6, om rätten till liv och utveckling samt artikel 12, att ha möjlighet att göra sig hörd. Se artiklarna i sin helhet i bl.a. Hammarberg, T. & UD. (2006). *UD INFO 2006 Mänskliga rättigheter. Konventionen om barnets rättigheter*.

innebär att deras maktbefogenheter i kommunen är väldigt varierande. Majoriteten av kommunerna som svarade på mailutskicket svarade nej på båda frågorna och gav inga exempel på hur de tog till vara barns åsikter. I några fall argumenterade dessa kommuner för att de är små och saknar resurser och ibland skrev de något i stil med att ”i vår verksamhet utgår vi alltid från barnets behov och rättigheter”. Den universella aspekten av barns rättigheter, även om det är viktigt att ta in och förhålla sig till lokala synsätt också, blir problematisk när arbetet varierar i kommunerna eftersom kommunerna inte har samma möjligheter att skapa stödjande strukturer för barns rättigheter. I min tolkning av mailutskickets svar verkar också intresset av att förändra orättvisa strukturer variera kraftigt bland kommunerna.

Cirkeldiagram över samordnare och handlingsplan för barns rättigheter, © Louise Gårdemyr, 2014.

I mailutskicket valde många kommuner att svara även på den tredje frågan angående hur kommunen tog till vara barns åsikter. Främst tog svaren upp att barn får sina röster hörda genom olika former av ungdomsråd, barnbokslut, barnkonsekvensanalyser, checklistor och Lupp(Lokal uppföljning av ungdomspolitik)-enkäter. Exempelvis lät Trelleborg Kommun i sitt senaste barnbokslut samtliga förvaltningar komma med underlag där de beskrivit hur de under året arbetade med barnets bästa, barns delaktighet, barnperspektiv i styrdokument samt eventuella ytterligare insatser med fokus på barn. I Örnsköldsvik måste samhällsbyggnadsförvaltningen göra en barnkonsekvensanalys inför varje ärende innan det kan gå upp i nämnd och i likhet med Örnsköldsvik är det många kommuner som beskrivit att hur barns rättigheter lyfts fram varierar mellan kommunens olika förvaltningar. Från Sigtuna Kommun kom ett

exempel på en barnchecklista med fem frågor som ska checkas av för att på så sätt säkerställa barns rättigheter när ärenden som ska vidare till nämnd eller styrelse för beslut berör barn.

Många andra svar kopplade frågan om hur barns åsikter kan tas till vara enbart till skolans värld och nämnde olika typer av elev- och klassråd eller till socialtjänstutredningar där BBIC (Barnets behov i Centrum) används som ett system för dokumentation. Flera kommuner tog upp hur barn mer och mer involveras i samhällsplanering när det exempelvis handlar om att planera kommunens utemiljö. Ett fåtal kommuner skrev att de uppmuntrade barn och unga att lämna in medborgarförslag. Många kommuner har egna projekt, dialoger, enkäter, workshops och hearings som på olika sätt berör barns rättigheter. Tre av de svarande kommunerna erbjöd sommarjobb som innebar att få utbildning om Barnkonventionen och sedan före vidare kunskapen. Det finns alltså ett flertal olika institutionella verktyg ute i kommunerna som i olika grad bidrar till att barn som medborgare kan utveckla och använda sina förmågor och som därmed bidrar till att social rättvisa tillgodoses i varierad utsträckning.

5.2 Från papper till praktik: systematiska hinder

Göteborg Stads Budget utgör, enligt Annica Eriksson (planeringsledare på stadsledningskontoret i Göteborg Stad), den röda tråden i kommunen och alla stadsdelarna är skyldiga att arbeta utifrån dess mål. Det är i budgeten tillsammans med Barnkonventionen och övrig lagstiftning som arbetet med barns rättigheter tar avstamp i Göteborg Stad. I intervjun med Annica framkommer dock att arbetet med barns rättigheter ser väldigt olika ut i stadsdelarna vilket leder till att barns rättigheter också tillgodoses i olika grad. Ett kapitel i budgeten ägnas åt ”Barn och Unga” och där står det just att det är viktigt att ”barn och unga ska ges samma förutsättningar”. Det finns också utskrivet att Göteborg Stad arbetar utifrån alla människors lika värde och rättigheter och att arbetet utgår från den allmänna förklaringen om de mänskliga rättigheterna, Barnkonventionen och andra konventioner. Dessa ämnar Göteborg Stad omsätta i praktisk handling (Göteborg Stad, 2014).

Det poängteras dock att ”[...] segregationen innebär stora skillnader i uppväxtvillkor och påverkar människors tillgänglighet till sina mänskliga rättigheter” (Göteborg Stad, 2014, s. 5) vilket visar på en medvetenhet om att det finns brister i arbetet med de mänskliga rättigheterna. Huruvida denna medvetenhet omsätts till praktisk handling verkar som tidigare nämnts variera i de olika stadsdelarna. Segregationen kan här dock förstås som ett resultat av

de strukturer, till exempel kommunens bostadspolitik, som bidrar till strukturell orättvisa och därmed begränsar social rättvisa. Utifrån Youngs teori om den sociala förbindelsens ansvarsmodell (se Young, 2009) menar jag att barn kan sägas sättas under ett så kallat systematiskt hot när det existerar olika förutsättningar för att utveckla och utöva sina förmågor beroende på var de växer upp. Här har kommunen en dominerande ställning som kan användas för att upprätthålla de orättvisa strukturerna eller för att förändra dem och därigenom tillgodose barns rättigheter.

I Göteborg Stads budget nämns de mänskliga rättigheterna på flera ställen och det finns till och med ett kapitel tillägnat mänskliga rättigheter. Det går bland annat att läsa att ”Göteborgs Stad ska bedriva all sin verksamhet med respekt för den enskildes mänskliga rättigheter enligt de internationella konventionerna som Sverige åtagit sig att följa.” och det poängteras att ”Arbetet med mänskliga rättigheter är en förutsättning för en socialt hållbar stad. Det arbetet går inte att välja bort” samt att ”Staden ska sträva mot att fullt ut omsätta FN:s förklaring om de mänskliga rättigheterna och barn- och kvinnokonventionerna i praktisk handling för alla som vistas i kommunen.” (Göteborg Stad, 2014, s. 17-18). Men även om samtliga medborgare i Göteborg Stad erbjuds ett tryggt liv där deras frihet och värdighet respekteras existerar ett förtryck ifall vissa grupper resurser och kunskap inte tas på allvar. Att all verksamhet ska genomsyras av respekt för de mänskliga rättigheterna visar på ett ansvarsåtagande från Göteborg Stad. Dock verkar arbetet med barns rättigheter vara väldigt decentraliserat vilket gör det svårt att avgöra ifall alla verksamheter faktiskt respekterar de mänskliga rättigheterna (vilket inte heller är syftet med den här studien) och om det i så fall finns etablerade stödjande strukturer för alla barn i kommunen.

Malmö Stad är precis som Göteborg en stor kommun och arbetet med barns rättigheter i de olika verksamheterna ser väldigt olika ut. Kommunen har dessutom nyligen genomgått en stor omorganisation vilket gör att de nya förvaltningarna behöver mer tid för att komma igång med ett strukturerat barnrättsarbete, berättar Stefana Hoti (planeringssekreterare på välfärdsavdelningen, Malmö Stad). Stefana uttrycker i intervjun att ”det pågår ganska mycket planering just nu kring hur vi ska få med politiker som inte har barn och unga som sin primära målgrupp att införliva barnrättsperspektivet i sitt arbete” vilket tyder på ett det finns ett intresse i att förändra de strukturer som begränsar arbetet men också att det finns flera aktörer med maktbefogenheter inom kommunen som idag upprätthåller strukturerna.

Det första som möter läsaren av Malmö Budget för 2014 är följande titel; ”Malmö – den unga, moderna och globala kunskapsstaden” vilket tyder på att det finns ett fokus på just unga. Det finns ett antal riktlinjer i budgeten, bland annat för ”Barn och unga” där en av punkterna handlar om att motverka de skillnader som finns i uppväxtvillkor och det är grundläggande att ”[...] resurser ska fördelas solidariskt efter behov.” (Malmö Budget, 2014 s. 3). Det finns också riktlinjer som rör barn och unga när det gäller skola; ”Alla skolor ska ge eleverna bästa tänkbara möjligheter” (ibid, s. 4); fritid där fokus ligger på att ”[...] ge barn och ungdomar en positiv fritid och möjlighet till utveckling.” (ibid, s. 5); och kultur ”Barn och unga ska ha rätt att ta del av ett rikt kulturliv [...]”. Endast i den sista meningen som citeras uttrycks det att barn och unga ”har rätt” till någonting vilket visar på att det finns brister i rättighetspråket i officiella dokument. Jag menar att detta är problematiskt eftersom kommunen har ett ansvar för att respektera och försvara barns rättigheter vilket riskerar förbises när de inte uttryckligen formulerar det som rör barn och unga som rättigheter. Det kan vidare ses som en orättvis struktur och en process som kan fortsätta skapa orättvisa.

I övrigt i Malmö Stads budget är det mesta som sedan skrivs om barn och unga relaterat till enbart skolan, genom exempelvis att ”Alla barn och ungdomar ska känna att de behandlas rättvist” och att de etablerar ett nytt resursfördelningssystem där resurser ska fördelas efter elevernas och skolornas behov (Malmö budget, 2014, s. 15). Huruvida barn och unga får vara med och besluta kring denna resursfördelning som rör dem framkommer inte i budgeten. Skolan ska även arbeta med att ”skapa likvärdighet” och de skriver att ”Delaktighet, inflytande och studiero är områden som, utifrån elevernas önsknings, ska prioriteras ytterligare under 2014.” (ibid, s. 16). Barns rättigheter nämns inte explicit i budgeten. Det som går att läsa om rättigheter rör ett dialogforum kring mänskliga rättigheter och jämställdhet i form av arbetet med kvinnors rättigheter.

I Malmö Stads budget nämns alltså varken barns rättigheter eller Barnkonventionen utan det som berör barn och unga handlar till mesta del om skola och barnomsorg. Arbetet med barns rättigheter i Malmö Stad tar enligt Stefana avstamp i Barnkonventionen samt i två kommunfullmäktige beslut; ”Barnkonventionen – handledning för politiker och tjänstemän” samt ”Jag bor i Malmö – Policy för ungas inflytande”. Stefana menar att dessa beslut som antagits är bra och ger barnrättsfrågan en tyngd. Det finns också många anställda som vill lära sig mer och är positiva till att arbeta aktivt med barn och ungas rättigheter. ”Vi behöver bli bättre på att bedriva arbetet mer systematiskt samt skapa forum där unga kan ha mer direkt

dialog med politikerna”, säger Stefana vilket exemplifierar att det existerar ett glapp mellan papper och praktik vilket utifrån ett socialt rättviseperspektiv kan ses som ett systematiskt hinder som begränsar barns möjlighet att delta och utvecklas. Som tidigare nämnts och som tidigare studier (se exempelvis Barnombudsmannen, 2008) också uppmärksammat så har kommuner ofta tagit beslut kring barns rättigheter och Barnkonventionen men att det är i att samordna implementeringen som kommunerna brister. I Malmö Stad verkar det, enligt vad Stefana beskriver, finnas ett intresse i att förändra de strukturer som begränsar barn att delta och utvecklas och kommunen skulle, utifrån sin maktposition, kunna möjliggöra ett kollektivt handlande för att skipa social rättvisa.

”Det finns ingen röd tråd i verksamheterna än, det finns det nog ingenstans” menar Åsa Ekman, barnstrateg i Jönköping Kommun. I Jönköping Kommun har det fattats beslut utifrån Barnkonventionen, vilket exempelvis mynnat ut i ett barn- och ungdomspolitiskt handlingsprogram, men det finns ännu inte särskilt mycket verksamhet. Åsa berättar att kommunen arbetar med barns rättigheter utifrån Barnkonventionen, den nationella strategin, vad Barnrättskommittén rekommenderar samt kommunala styrdokument. De sprider kunskap hos personal och invånare utifrån Barnkonventionen. De använder sig av en checklista och ett barnbokslut, vilket i likhet med resultatet från mailutskicket är exempel på institutionella verktyg, och får på så vis en helhetsbild av hur barn och unga har det i kommunen. Åsa menar dock att det idag inte finns många kommuner som har en tydlig tanke med barnbokslutet och att även Jönköpings barnbokslut kommer att förändras framöver. Jönköping är bra på att sätta en struktur kring arbetet med barns rättigheter, menar Åsa och berättar vidare att det har fattats många politiska beslut på kort tid, dock behöver görandet förbättras i kommunen genom att bland annat involvera barn och unga i högre grad. Återigen går det att belysa det systematiska hinder som implementeringsarbetet verkar innebära.

Barn och unga nämns inte särskilt ofta i Jönköpings Kommuns Budget för 2014 mer än när skola och barnomsorg diskuteras. Det sker inga referenser till barns rättigheter eller Barnkonventionen i dessa fall. I samma dokument finns dock även ett kommunprogram för 2010-2014 där det nämns att barnperspektivet ska finnas med i kommunens verksamheter och att arbetet med att implementera Barnkonventionen i kommunens arbete ska förstärkas. Dock nämns heller inte barns rättigheter explicit i kommunprogrammet men generellt ska de mänskliga rättigheterna respekteras fullt ut i kommunen och ”utifrån kommunens syn på individen som lika i värde och rättigheter ska särskilt tre perspektiv av de mänskliga

rättigheterna alltid finnas med i all kommunal planering och beslutsfattande – barnperspektivet, jämställdhetsperspektivet och mångfaldsperspektivet” (Jönköping Budget, 2014, s. 61). Det tas även upp att ett eventuellt inrättande av en barnombudsman ska övervägas, att ett barnbokslut bör upprättas årligen och att metoder ska tas för att göra det möjligt för alla förvaltningar att genomföra barnkonsekvensbeskrivningar (ibid, s. 48). I samband med intervjun med Åsa Ekman får jag bifogat de barnbokslut de hittills gjort i Jönköpings Kommun vilket faktiskt visar på att det går att överkomma det systematiska hinder som glappet mellan papper och praktik främst verkar innebära.

Jönköpings Kommun som ansvarsbärare tas upp i samband med att ge sina medborgare goda förutsättningar: ”Alla människor ska kunna uppleva trygghet, omsorg, delaktighet och gemenskap. Att ge goda förutsättningar för detta är kommunens ansvar” (Jönköping Kommun, 2014, s. 46). Det går också att läsa att ”alla invånare har lika rättigheter, skyldigheter och möjligheter [...]” (ibid, s. 47) men vilka dessa rättigheter, skyldigheter och möjligheter är specificeras inte. Jönköping Kommuns värdegrund finns också med i budgeten/kommunprogrammet och tar avstamp i de mänskliga rättigheterna. En av punkterna i värdegrunden är att ”Jönköpings kommun ska kännetecknas av öppenhet och delaktighet” och att ”Det kräver att både kommunen och medborgarna tar ansvar [...]”. Detta synsätt är i enlighet med den sociala förbindelsens ansvarsmodell (se Young, 2009) där samtliga aktörer som bidrar till den strukturella orättvisa som existerar har ett ansvar att ställa till rätta dess orättvisa processer och strukturer. Vilken grad av ansvar aktören har beror bland annat på vilken maktposition den befinner sig i och när det kommer till att tillgodose öppenhet och delaktighet i kommunen har Jönköpings Kommun större maktbefogenhet än dess medborgare.

Göteborg Stad, Malmö Stad och Jönköping Kommun har på olika sätt papper på att de arbetar med barns rättigheter. I Göteborg är budgeten det centrala, Malmö har två kommunfullmäktigebeslut och Jönköping arbetar utifrån flera olika styrdokumentet. Trots detta underlag finns det brister i implementeringsarbetet. Brist på tillgänglighet till sina mänskliga rättigheter, olika uppväxtvillkor och brist på ett systematiskt arbete med barns rättigheter är några exempel på detta. I enlighet med Youngs teori om social rättvisa kan gapet mellan papper och praktik tolkas som ett systematiskt hinder som leder till att vissa grupper, i det här fallet barn, marginaliseras. Detta begränsar deras möjligheter till deltagande och utveckling vilket i sin tur begränsar den sociala rättvisan.

Eftersom tidigare studier också problematiserat avståndet mellan beslut och praktik hos kommuner kan detta ses som en struktur som fortsätter skapa orättvisa eftersom arbetet med barns rättigheter inte får utrymme att implementeras. Ovan nämnda brister i implementeringsarbetet kan också uttryckas som ett systematiskt hinder och att kommunernas medborgare saknar institutionella verktyg för att kunna utveckla och utnyttja sina förmågor samt för att kunna påverka det dem gör. Jönköping Kommun använder sig, som tidigare nämnts, bland annat av barnbokslut vilket visar på att bygger strukturer och arbetar systematiskt för att säkerställa barns rättigheter från centralt håll. I Göteborg Stads budget belyses ungdomsråden som ett betydelsefullt forum för ungas inflytande vilket är ett ytterligare exempel på ett systematiskt arbete med att få med barns röster. I alla tre kommuners budgetar går det att se skolan som en viktig struktur och ett viktigt institutionellt verktyg i arbetet med barns rättigheter även om det explicit inte uttrycks att det är barns rättigheter som ska tillgodoses.

5.3 En fråga om kunskap, attityd och samverkan

I intervjun med Annika Eriksson blev det tydligt att Göteborg är en stor kommun och att det främsta arbetet sker ute i de olika stadsdelarnas verksamheter. Någon direkt samordning för barns rättigheter finns inte i Göteborg Stad vilket inte minst märktes när jag försökte hitta någon i kommunen att intervjua. Bristen på samordning leder till att arbetet i stadsdelarna varierar väldigt mycket, exempelvis arbetar Angered med barnkonsekvensanalyser och i Örgryte/Härlanda är det på gång att etablera en barn- och ungdomsplan. I Göteborgs Stads Budget nämns också, i samband med arbetet med de mänskliga rättigheterna generellt, att det ska finnas en dialog med det civila samhällets organisationer och att skolan ska vara en del i utvecklingen av de mänskliga rättigheterna (Göteborg Stad, 2014, s. 18, 25) vilket visar på att ett flertal aktörer tillsammans har ett ansvar för de mänskliga rättigheterna.

Som tidigare nämnts belyser Göteborg Stads budget segregationen som ett hinder eftersom uppväxtvillkoren skiljer sig åt i staden vilket i sin tur påverkar medborgarnas tillgänglighet till deras mänskliga rättigheter. I anslutning till detta går det att läsa att ”det finns behov av kompetens- och metodutveckling samt ett systematiskt arbetssätt med dessa frågor” (ibid, s. 5). Detta går att jämföra med ett flertal tidigare studier (se exempelvis Spång, 2009) som också belyst kommuners kunskapsbrist. Denna ihållande brist på kunskap kan tolkas som en

process som fortsätter skapa orättvisa och något som gör att barn och deras rättigheter fortsätter att marginaliseras på central kommunal nivå.

I Malmö Stad finns det, enligt Stefana, samordnare för barnrättsfrågor representerade i olika stadsområden. Dessa samordnare har ett strategiskt uppdrag som bland annat handlar om att utveckla arbetet med Barnkonventionen, att implementera stadens Policy för ungas inflytande samt att samordna olika nätverk som driver arbete med barn och ungas inflytande samt mänskliga rättigheter. Den centrala samordnaren organiserar kommunövergripande insatser. I varje förvaltning sitter det också en samordnare för stadens Policy för unga inflytande som har ansvar för att implementera Barnkonventionen och för att införa ett barnrättsperspektiv i sin förvaltning.

Stefana beskriver vidare hur skolorna i Malmö Stad arbetar med att informera om barns rättigheter. Nätverket Malmö för barnets rättigheter som är representerat av frivilligorganisationer och Malmö Stad är ute i skolorna och håller i workshops med fokus på barns rättigheter. Här syns exempel på hur en kommun försöker förändra strukturer genom att minska den kunskapsbrist som existerar. Fortbildningar kring Barnkonventionen och hur man kan förhålla sig till den i sin yrkesroll sker kontinuerligt i Malmö Stad. Det finns dessutom ett nätverk för ungdomssamordnare med syftet att utbyta kunskap och metodtips kring barnets rättigheter. Kommunen har även ett nära samarbete med ett antal frivilligorganisationer, såsom BRIS och Rädda Barnen. Det är, enligt Stefana, viktigt att arbeta specifikt med barns rättigheter och Malmö Stad har lyft fram arbetet med barns rättigheter kontinuerligt under några år genom bland annat information och utbildning som nämns i detta stycke.

Malmö Stad arbetar med barns rättigheter av flera anledningar, enligt Stefana. De har skyldighet att följa lagar, konventioner och policys. De kan i arbetet synliggöra rättighetskonflikter eftersom rättighetsbaserat arbete synliggör när olika målgruppers rättigheter ibland ställs emot varandra. Vidare leder arbetet till att medborgarna får ökat förtroende för kommunen, att de faktorer som ger upphov till diskriminering synliggörs, att demokratin ökar och att individen stärks. Barns rättigheter är ett prioriteringsunderlag och ger därmed ökad legitimitet. Arbetet mynnar även ut i engagerade medarbetare samt att den service kommunen ger får högre kvalitet. Åsa, för Jönköping Kommun, tar också upp den skyldighet kommunerna har att arbeta med barns rättigheter utifrån lagar och Barnkonventionen. Hon menar det finns många mervärden, exempelvis blir de politiska

besluten bättre och mer hållbara när barn involveras. Annica Eriksson, för Göteborg Stad, menar att ”Barn är framtiden” och att det måste skapas förutsättningar för att de ska vilja bo kvar i kommunen. Ingela Sjöberg, folkhälsostrateg i kommunförbundet Skåne uttrycker att ”Det som är bra för barn är bra för alla.” vilket också visar på mervärdet av att arbeta med barns rättigheter. Dessa anledningar till att lyfta fram barns rättigheter i kommunerna visar dels kommunernas maktposition, barns rättigheter blir ett slags verktyg för att vinna förtroende hos medborgarna, men också att det, åtminstone i teorin, finns ett intresse att förändra de strukturer som begränsar barn och deras rättigheter.

Åsa anser att i arbetet med barnrättsfrågor är kunskapsökning och attitydförändring avgörande faktorer. Barnrättsfrågorna behöver prioriteras vilket är möjligt om attityder i kommunen förändras. Det finns stor efterfrågan på kunskap om barns rättigheter i Jönköping men också i Sverige överlag, menar Åsa. Idag har Jönköping Kommun inga samarbeten över kommungränser eller med frivilligorganisationer men förhoppningsvis kan ett regionalt samarbete etableras i framtiden. Som tidigare nämnts ska all kommunal planering och beslutsfattande i Jönköping Kommun genomsyras av bland annat barnperspektivet och för att kunna göra detta står det i Jönköpings budget att det finns ett behov av att ”kommunal spetskompetens avseende mänskliga rättigheter [...] etableras” (Jönköping Kommun, 2014, s. 62) och det ska därmed ske olika former av utbildningsinsatser. Åsa, som barnstrateg, blir här ett viktigt institutionellt verktyg, för att kunna bidra till denna förändring i både kunskap och attityd. Vikt läggs också på att förtydliga kopplingen mellan de mänskliga rättigheterna och olika kommunala verksamheter; ”behov av samverkan ska uppmärksammas så att man kan identifiera hur områden hänger samman och hur en rättighet ofta berör flera ansvarsområden [...] (ibid, s. 62). Det är i kommunens styrdokument viktigt att utöka informationen om de mänskliga rättigheterna, menar Åsa, vilket även är något som uppmärksammats i tidigare studier (se exempelvis SOU 2010:70).

Strategin för att stärka barnets rättigheter i kombination med överenskommelsen mellan SKL och regeringen ledde till att Kommunförbundet Skåne organiserade en uppstartskonferens för barnets rättigheter i Skåne år 2011 där 25 kommuner deltog. Det visade sig att det fanns ett intresse av att kommunförbundet stöttade kommunerna i arbetet med barns rättigheter. De har sedan dess organiserat tre utbildningsomgångar och idag finns 117 utbildade barnrättsstrateger, varav minst en i varje kommun i Skåne. För att kunna gå utbildningen måste det vara godkänt av ens chef för att på så sätt visa att det finns en vilja i att förankra

barns rättigheter i verksamheten. Som utbildad barnrättstrateg medföljer ett ansvar för att driva barnrättsfrågor och föra vidare kunskap om Barnkonventionen i sin kommun. Ingela Sjöberg, involverad i den här fortbildningen kring barns rättigheter i Skånes kommuner, menar att det är viktigt att ”ha någon som driver arbetet”. Personell resurs och samverkan är betydelsefulla delar i arbetet med att lyfta fram barns rättigheter på kommunal nivå och därigenom förändra de strukturer som marginaliserar barn.

”Det finns en anledning till att jag anställdes” säger Åsa som anställdes som barnstrateg av Jönköping Kommun år 2013. Enligt Åsa har ”man har hört talas om Barnkonventionen” men att ”det är inte så många som kan berätta om innehållet” vilket är på väg att förändras i kommunen. Det pågår exempelvis gratis grundkurser i Barnkonventionen för anställda; ibland för hela förvaltningar och ibland för enstaka tjänstemän. Dessa grundkurser kan ses som ett institutionellt verktyg kommunens anställda delges för att kunna utveckla sina förmågor i arbetet med att synliggöra barns rättigheter på sin post. Kurserna är en utbildningsmöjlighet som få kommuner i Sverige i nuläget har, berättar Åsa. Än så länge är utbildningarna frivilliga vilket Åsa menar att ”de helst bör vara eftersom det egna intresset alltid är bäst”. På utbildningarna pratar Åsa utifrån Barnkonventionen med anledning av att det inte riskerar att bli lika subjektivt som det annars kan bli med de olika barnperspektiven (se kapitel 4). Hon anser att barnperspektiv, barnrättsperspektiv och barnets perspektiv är bra begrepp om de definieras men annars är det riskfyllt att använda dem eftersom definitioner ofta skiljer sig åt.

Kommunens storlek problematiserades även när frågan om vilken kunskapsnivå Göteborg Stad befinner sig på diskuterades med Annica. ”Hur kunskapsnivån ser ut i Göteborg Stad är svårt att svara på men jag är övertygad om att majoriteten känner till och arbetar med Barnkonventionen” uttryckte Annika. Hur kunskap fås och sprids i kommunen varierar också mycket beroende på stadsdel men enligt Annica sprider stadsledningskontoret och staden som helhet kunskap. Generellt sprids kommunens information främst via hemsidan och broschyrer men inte specifikt om barns rättigheter. ”Det är ingen kommunal uppgift att sprida den informationen”, säger Annika. I Strategin för att stärka barnets rättigheter i Sverige nämns dock vikten av att både barn, föräldrar, beslutsfattare och relevanta yrkesgrupper får kunskap om barns rättigheter och poängterar att det till viss del är en kommunal uppgift. Allmänheten kan se att det finns ett barnperspektiv i Göteborg Stad genom att läsa budgeten men samtidigt är ”de flesta som läser den de som hanterar de kommunala verksamheterna och vet vad det

är”, berättar Annica. Intervjun med Annica ger intryck av att det inte finns någon tydlig samordning för att sprida kunskap om barns rättigheter i Göteborg Stad vilket kan tolkas som att de strukturer som begränsar barn och deras rättigheter upprätthålls.

Kunskapsnivån varierar även i Malmö Stad. Stefana berättar att det gjordes en revision av en handledning för politiker och tjänstemän som rörde Barnkonventionen år 2009 där förvaltningarna fick en hel del kritik för bristen på kunskap. Därefter skedde en storsatsning tillsammans med Rädda Barnen då ett utbildningspaket samt ytterligare stöd till politiker och tjänstemän togs fram. Kommunen tog också hjälp av unga akademiker vid Malmö Högskola för att införliva frågan i de olika förvaltningarna. Policyn för ungas inflytande antogs av Kommunfullmäktige 2012 och ”sedan dess jobbar vi med att få arbetet mer strategiskt och strukturerat”, säger Stefana. Malmö Stad har flera sätt att sprida kunskap. De tidigare nämnda samordnarna håller bland annat i olika utbildningar. Kunskap sprids också genom olika nätverk, genom skolor, på intranätet, via kommunens hemsida och genom dokument där goda exempel presenteras. Även om kunskapsnivåer varierar i samtliga tre kommuner finns det avsevärda skillnader i arbetet med att bygga strukturer och använda institutionella verktyg som tillgodoser barns rättigheter.

Ingela Sjöberg på Kommunförbundet Skåne menar att ”det finns en väldig kunskapsbrist” i kommunerna kring barns rättigheter. Hon tycker att det är viktigt att bygga in barnperspektivet överallt och berättar att det har visat sig att det nästan är lättare att få in nya perspektiv i förvaltningar som inte uttryckligen arbetar med barn och unga, som exempelvis den tekniska förvaltningen. ”Ofta sägs det att man redan arbetar med barns rättigheter i skolans värld men det är långt ifrån alltid barnrättsbaserat arbete.”, säger Ingela. Kommunens förvaltningar verkar överlag arbeta väldigt olika med att lyfta fram barns rättigheter vilket också märks i mailutskickets resultat. Synliggörandet sker där intresse och vilja finns att förändra strukturer. Detta innebär att några förvaltningar upprätthåller strukturerna medan andra arbetar för förändring. Kommunerna har dock både möjlighet och makt att genomföra ett kollektivt handlande och arbeta för samverkan i alla kommunala verksamheter.

Kunskap, attityd och samverkan tycks vara nyckelbegrepp när det kommer till att lyfta fram barns rättigheter i kommunerna. I likhet med tidigare studier (se exempelvis Spång, 2009) går det att se att det finns en kunskapsbrist i kommunerna. Dock är detta under förändring vilket bland annat Kommunförbundet Skånes utbildningsinsats är ett exempel på. Återigen går det också att se att de tre kommunerna är i sina styrdokument medvetna om att det finns ett behov

av mer kunskap men att gå från ord till handling är tungrott. Brist på kunskap kan också tolkas som ett systematiskt hinder eftersom det också har upprätthållits under en längre period vilket leder till att barn som grupp förbises. Enligt den sociala förbindelsens ansvarsmodell är flera aktörer skyldiga till att upprätthålla den strukturella orättvisan och det är när flera aktörer arbetar tillsammans som strukturer kan förändras. Särskilt i intervjun med Stefana, för Malmö Stad, kom det fram många goda exempel på samarbeten i arbetet med barns rättigheter vilket visar att kommuner har förmågan att möjliggöra ett kollektivt handlande.

5.4 Rätten att delta

I Göteborg Stad tas barn och ungas åsikter till vara genom bland annat genom ungdomsråd som finns etablerade i samtliga stadsdelar, berättar Annica, vilket också är det vanligaste svaret bland de kommuner som svarade på mailutskicket. Vilken ålder ungdomsråden riktar sig till varierar men exempelvis i Örgryte/Härlanda i Göteborgs Stad så är det representerat av barn och unga mellan 12-20 år. Hur barn under 12 år ska kunna få sina röster hörda är oklart i intervjun med Annica som ifrågasätter detta; ”Hur mycket ska barn under 12 år egentligen bestämma?” Hon tar sedan upp barnkonsekvensanalyserna som ett verktyg för deltagande och menar också att skolan är en central plats för barn och unga och där undersökningar kring deltagande utförs. Annica lägger vikt vid att ”Barn och unga är en fråga som man ständigt bär med sig i Göteborg – det finns ett fokus på barn och unga vilket är väldigt positivt och det sker hela tiden förbättringar i arbetet med barn och unga”. Hon nämner dock inte specifikt barns rättigheter i samband med detta fokus på barn och unga.

Ett av de prioriterade målen i Göteborg Stads Budget är att ”unga göteborgares möjligheter till en rik och meningsfull fritid ska öka” (Göteborg Stad, 2014, s. 28) och då nämns tillgång till bra mötesplatser och föreningsliv som viktiga faktorer eftersom de främjar delaktighet. Dessa faktorer ska ”genomsyras av ett tydligt barn- och ungdomsperspektiv” (ibid, s. 28). Ett ytterligare prioriterat mål är att ”unga göteborgare ska ges ökade möjligheter att påverka” (ibid, s. 29) och det uttrycks att det är viktigt att ”[...] allas perspektiv kommer med i planering och i beslut” (ibid, s. 29). Intressant att notera här är att det uttrycks som ”allas perspektiv” och inte ”allas lika tillgång till sina rättigheter” vilket ännu en gång visar på att ett rättighetspråk saknas i officiella dokument i Sverige (se exempelvis Abiri, 2009). Barnperspektivet nämns i samband med det prioriterade målet som särskilt viktigt i stadens beslutsfattande precis som behovet av fler plattformar för barn och unga för att kunna

kommunicera med beslutsfattare. I många av de svaren som kommit in via mailutskicket nämns ofta ungdomsråden som det enda och/eller främsta sättet för barn och unga att delta. Från ett socialt rättviseperspektiv trycker detta ytterligare på behovet av fler plattformar där barn och unga kan höja sina röster eftersom ungdomsråd som institutionellt verktyg är begränsat i den mån att det finns en åldersgräns.

Det finns ännu ett prioriterat mål som rör barn i Göteborg Stads budget, nämligen att ”Barns fysiska miljö ska bli bättre” vilket motiveras med att ”Närheten till grönområden i boendet och möjligheten till fysiska aktiviteter utomhus ska beaktas i stadsplaneringen, med särskilt fokus på barnen.” (Göteborg Stad, 2014, s. 23). Även när det skrivs mer generellt om miljö och stadsutveckling i budgeten så går det att läsa att ”Barnperspektivet ska präglade utvecklingen av staden och säkerställas i konsekvensanalyser.” (ibid, s.34). Överlag är ett barnperspektiv ”viktigt för alla verksamheter och är en tillgång för staden” (ibid, s. 25) och ”Ett ökat inflytande för unga är önskvärt för att ta vara på deras idéer och synpunkter” (ibid, s. 25) eftersom ”Barnen och de unga är Göteborgs framtid.” (ibid, s. 25). Här återkommer mycket av det som kom upp i intervjun med Annica och det går återigen att belysa att det inte skrivs utifrån barns rättigheter vilket gör att kommunens ansvarsskyldighet riskerar förbises.

Det läggs stor vikt vid barn och ungas delaktighet i Malmö Stad, enligt Stefana Hoti, ”många verksamheter provar sig fram för att hitta metoder som passar just deras verksamhet”. Barn och ungas möjlighet att delta är idag dock fortfarande ganska begränsad vilket Stefana menar bero på ”att vi [Malmö Stad] fortfarande har en hel del att lära oss och behöver kompetensutvecklas som organisation och till viss del på att vi är en politiskt styrd organisation med vissa begränsningar”. Eftersom barns rättigheter är beroende av politiskt beslutsfattande blir dessa begränsningar, till exempel budgetprioriteringar, ett systematiskt hinder i synliggörandeprocessen. I Malmö Stads budget finns det några få uttryck för barns delaktighet genom det poängteras att inflytande och delaktighet är viktigt i skolor och förskolor samt att kultur- och fritidsaktiviteter samt mötesplatser som viktiga arenor för inflytande och delaktighet betonas. Det går också att läsa att det ”ska ske en långsiktig utveckling av mötesplatser för unga” (Malmö Stad, 2014, s. 16, 23). Delaktighet nämns även i samband med att värna om demokratin; ”Malmö stad tar ett nytag i demokratiarbetet, där öppenhet, delaktighet och transparens är ledord” (ibid, s. 14). Men precis som i Göteborgs Stads budget finns det heller ingen koppling mellan delaktighet och barns rättigheter i Malmö Stads budget.

I Jönköping Kommun finns det viss möjlighet för barn och unga att föra fram sina åsikter. Exempelvis involverades den tekniska förvaltningen för första gången förra året i arbetet med barn och ungas delaktighet när lekplatser skulle åtgärdas och byggas. Då fick barn mellan 3 och 12 år ansöka till att bli så kallade lekexperter och deltog därefter mot ersättning i olika workshops där deras åsikter bidrog till hur lekplatserna skulle utformas. Det finns även ett barn- och ungdomspolitiskt handlingsprogram som är under revidering. I revideringsprocessen av handlingsprogrammet får barn och unga från förskola upp till gymnasiet rangordna de artiklar i Barnkonventionen de anser vara viktigast, berättar Åsa. Deras åsikter ska sedan sammanställas och senare i år vara utgångspunkt i utformningen av ett nytt policydokument. Detta nya institutionella verktyg, för att utveckla barns förmågor och möjlighet till deltagande, planeras att på ett tydligare sätt utgå från Barnkonventionen. Det sker dock inget kontinuerligt arbete med att involvera barn och unga i Jönköping Kommun och som Åsa uttrycker det ”att träffa en politiker en gång om året är inte riktigt inflytande”. Barn och unga ska möjliggöras att involveras i allt men först måste vuxna inse deras skyldighet till detta möjliggörande, menar Åsa.

I vilken uträkning kommunerna ger barn och unga institutionella verktyg för att kunna utveckla och använda sina förmågor och sitt inflytande varierar. Genom intervjuerna har ett par exempel dykt upp och det finns säkert fler men som tidigare nämnts ser det olika ut både mellan kommuner och i kommuner. Det är viktigt att arbetet med barns rättigheter sker utifrån den lokala kontexten men barn bör också ges samma förutsättningar till att kunna ha inflytande, annars sätts den sociala rättvisan i gungning. När det handlar om barns rätt till delaktighet finns det särskilt uttryck för detta i artikel 12 i Barnkonventionen och det är också en av konventionens huvudprinciper. Majoriteten av kommunerna visar ett intresse i att vilja förändra de strukturer som begränsar barns möjlighet till inflytande och utifrån min tolkning av svaren i mailutskicket och intervjuerna verkar arbetet med barns delaktighet vara något som kommuner överlag tar allt mer fasta på.

5.5 ”Det här är bara början”

”Jag är sprudlande glad att vi får upp det på tapeten”, säger Ingela Sjöberg på Kommunförbundet Skåne som inte trodde att de utbildningsåtgärder för Skånes kommuner skulle få det genomslag som de har fått. ”Det här är bara början”, säger Ingela. Arbetet med

barns rättigheter tycks i intervjuerna vara en aktuell fråga i Sverige även om det idag inte riktigt lyser igenom till allmänheten. Regeringsuppdraget som SKL fick för att stärka barnets rättigheter i Sveriges kommuner och landsting fungerar som ett stöd från nationell nivå vilket tillsammans med diskussionen kring att inkorporera Barnkonvention som lag gör att frågan blir mer och mer aktuell, enligt Åsa i Jönköping Kommun. ”Det kommer att hända mycket framöver både i Jönköping och i Sverige i stort”, fortsätter Åsa, ”nästa år kommer också den nya kritiken från Barnrättskommittén.

I Göteborg Stads budget står det att ”Alla människor ska få vara med och skapa framtiden, inte bara några få. Ytterst handlar det om mänskliga rättigheter. Vi vet att Göteborg är en segregerad stad. Detta vill vi förändra med mer solidaritet, jämställdhet och rättvisa.” (Göteborg Stad, 2014, s. 10.). Vad ”mer” i det här fallet innebär är svårt att avgöra utifrån budgeten men taget ur sin kontext och från ett socialt rättviseperspektiv skulle detta ”mer” kunna innebära fler förankrade institutionella verktyg som utvecklar barns förmågor och möjlighet till inflytande. Rättvisa och solidaritet är nyckelord som dyker upp fler gånger; ”De mänskliga rättigheterna måste gälla alla för att vi ska få en rättvis och solidarisk stad.” (ibid, s. 11). Värt att notera i denna formulering är att de mänskliga rättigheterna blir ett medel för att uppnå något annat; nämligen rättvisa och solidaritet (vilket det vidare inte finns utrymme att problematisera i denna studie). För att skapa ett rättvist och solidariskt Göteborg ska ”Alla göteborgare därför ges goda möjligheter att utveckla sina liv. För att det ska bli möjligt krävs solidaritet och många insatser från Göteborgs Stad” (ibid, s. 17). Vilka dessa insatser mer specifikt är går det att spekulera i, men det skulle bland annat kunna handla om att skapa fler plattformar som främjar barn och ungas delaktighet vilket tidigare nämnts. Att ett rättvist inkluderande samhälle är viktigt går inte att ta miste på i Göteborgs Stads budget.

Hur framtiden kommer att skapas och hur barns rättigheter kommer att fortsätta lyftas i kommunerna återstår att se. Det kan ske genom nya policydokument, fler plattformar eller ytterligare utbildningsinsatser. Barns rättigheter är aktuellt och tycks synliggöras mer än de mänskliga rättigheterna överlag i kommunerna. Det här är bara början.

Kapitel 6: Slutdiskussion och vidare rekommendationer

Denna studie har ämnat undersöka och jämföra hur barns rättigheter lyfts fram på kommunal nivå i Sverige utifrån ett socialt rättviseperspektiv. Hur barns rättigheter synliggörs varierar kraftigt både i och mellan Sveriges kommuner. Just synliggörandet av barns *rättigheter* är

genomgående bristfälligt och långtifrån en självklarhet. Istället pratar kommunerna i sina styrdokument om barn och ungas perspektiv, om att barn ska behandlas rättvist och om att ge barn goda uppväxtvillkor. Men precis som det uppmärksammas i tidigare studier (se exempelvis Abiri, 2009) så faller ofta rättighetsspråket bort i officiella dokument. Barn (och eventuellt deras rättigheter) synliggörs främst när skola och barnomsorg behandlas men enligt vad jag funnit i denna studie tycks detta vara under förändring och barn lyfts fram i allt fler kommunala verksamheter.

Tillgängligheten till sina mänskliga rättigheter varierar i och mellan kommunerna. Det finns avsevärda skillnader i arbetet med att lyfta fram barns rättigheter bland kommunerna, bland annat när det kommer till att bygga institutioner och stödjande strukturer som möjliggör barns utveckling och inflytande. Detta är problematiskt från ett socialt rättviseperspektiv eftersom att den utsträckning som kommuner tillhandahåller barn institutionella verktyg varierar. Barns rättigheter har också en universalistisk utgångspunkt vilket det kommunala självstyret försvårar. Det ser dessutom olika ut vad gäller personell resurs som har ett särskilt ansvar för barns rättigheter och de policydokument som ger specifikt uttryck för barns rättigheter vilket gör att barns rättigheter lyfts fram i olika grad. Vikten av personell resurs har poängterats även i tidigare studier (se exempelvis Englund, 2008).

Kunskap, attityd och samverkan har betydelse i arbetet med barns rättigheter eftersom kunskapsökning och attitydförändring är viktiga faktorer för att förändra de strukturer som marginaliserar barn. Överlag och i likhet med tidigare studier (se exempelvis Spång, 2009) så finns det kunskapsbrist kring barns rättigheter i kommunerna men detta förhållande är på väg att förändras och det tycks finnas ett allt större intresse i att förändra de strukturer som upprätthåller kunskapsbrist. I enlighet med den sociala förbindelsens ansvarsmodell måste samtliga aktörer som upprätthåller orättvisa också ta ansvar för att förändra de orättvisa strukturerna – här är samverkan i arbetet med att lyfta fram barns rättigheter viktigt. Alla kommuner har en maktposition med potential att förändra strukturer och möjliggöra kollektivt handlande även om vissa kommuner har ett större intresse i att bekämpa den strukturella orättvisan och är bättre på att samordna ett kollektivt synliggörande av barns rättigheter än andra.

Barns åsikter tas till vara på flera olika sätt i Sveriges kommuner. I vilken utsträckning detta sker varierar. De olika metoderna kan klassas som institutionella verktyg som i olika grad tar

till vara barns åsikter och möjliggör att barn kan ha inflytande över vad de gör. Det mest förekommande exemplet är ungdomsråden vars begränsningar kan diskuteras men det är trots allt en plattform där barn och unga kan komma till tals. Ett flertal kommuner använder sig också av olika former av konsekvensbeskrivningar, exempelvis checklistor, för att den vägen involvera barn i beslutsfattande. Det finns även många egna projekt ute i kommunerna, dock är många av dessa punktinsatser och bidrar dessvärre inte till ett kontinuerligt arbete med att ta till vara barns åsikter. I styrdokumenterna pratas det till viss del om barn och ungas delaktighet men inte uttryckligen som en rättighet och informationen om hur barn och unga ska delta är begränsad. En av budgetarna som studerats nämner att det finns en brist på plattformar där barn kan göra sina röster nämnda vilket också är en slutsats som kan dras utifrån de kommuner som svarade på mailutskicket. Detta innebär att genomgående i Sveriges kommuner uppnås inte social rättvisa eftersom barn som medborgare i stor utsträckning inte tillhandahålls institutionella verktyg som utvecklar deras förmågor och möjliggör inflytande i det dem gör. Men det finns också många goda exempel på hur kommuner tar till vara barns åsikter och fler kommuner verkar också se mervärdet i att låta barn ha större inflytande.

Vidare forskning kan med fördel titta på hur arbetet med att lyfta fram barns rättigheter sker på detaljnivå. Det vore också intressant att involvera fler aktörer, såsom vårdnadshavare och frivilligorganisationer, eftersom det är många aktörer och inte enbart kommuner som tillsammans har ansvar för att synliggöra barns rättigheter. Att prata med barn om deras rättigheter och om hur de vill att deras åsikter ska tas till vara skulle kunna vara en studie som bidrar till ett bättre synliggörande på kommunal central nivå. Utifrån det mailutskick så märks det att det är många som ute i kommunerna som arbetar med barns rättigheter och att det är ett ganska ensamt jobb – här kunde skapandet av ett nationellt nätverk för kommunala samordnare av barns rättigheter vara ett positivt bidrag, kanske inte till den akademiska litteraturen men till ett mer förankrat barnrättsarbete i Sveriges kommuner.

Käll- och litteraturförteckning

- Abiri, E., Brodin, A. & Johansson, P. (2008). *Mänskliga Rättigheter..? ”Jag vet att dom finns och jag tror att Sverige är bra på dom”*. Stockholm: Frtize.
- Abiri, E. (2009). Mänskliga rättigheter i Sverige. I M. Spång (Red), *Mänskliga rättigheter – ett ofullbordat uppdrag* (s. 175-190). Malmö: Liber AB.
- Alvehus, J. (2013). *Skriva uppsats med kvalitativ metod: En handbok*. Stockholm: Liber.
- Ashing, I. (2013). *Det är varje barns rätt att inte bli diskriminerad*. Hämtad 2014-04-16 från http://www.svd.se/opinion/brannpunkt/det-ar-varje-barns-ratt-att-inte-bli-diskriminerad_8558166.svd
- Barnombudsmannen. (2014). *Barnkonventionen 25 år – en tillbakablick*. Hämtad 2014-04-23 från [http://barnombudsmannen.se/Global/Publikationer/Barnkonventionen_25_milstolpar%20\(2\).pdf](http://barnombudsmannen.se/Global/Publikationer/Barnkonventionen_25_milstolpar%20(2).pdf)
- Barnombudsmannen. (2008). *Från beslut till praktik. Barnkonventionen i kommunala verksamheter*. Stockholm: Barnombudsmannen.
- Boylan, Dr. J. & Dalrymple, J. (2011). Advocacy, Social Justice and Children's Rights. I *Practice: Social Work in Action*, 23(1). 19-30.
- Dahre, J.U. (2013). De mänskliga rättigheternas relativa universalism. Om antropologers försök att teoretisera mänskliga rättigheter. I *Norsk Antropologisk Tidskrift*, 24 (2). 112-126.
- Eliasson, T. (2010). *Att bli tagen på allvar. Exempel på barn och ungas inflytande*. Elanders.
- Englund, E. (2008). *Folkrätt för barn som pedagogiskt åtagande. Statligt ansvar - regionalt lärande*. Akademisk avhandling, Pedagogiska institutionen: Stockholms universitet.
- Esaiasson, et. al. (2012). *Metodpraktikan. Konsten att studera samhälle, individ och marknad*. Stockholm: Norstedts Juridik.
- Göteborg Stad. (2014). *Förslag till budget 2014 och flerårsplaner 2015-2016 för Göteborgs Stad*. Hämtad 2014-04-21 från http://goteborg.se/wps/wcm/connect/68955269-6f4e-446a-92fe-a65d9728ed83/Forslag+budget+S+MP+V_2014_TG.pdf?MOD=AJPERES
- Halvorsen, K. (1992). *Samhällsvetenskaplig metod*. Lund: Studentlitteratur AB.
- Hammarberg, T. (2005). *Social rättvisa: 20 frågor om mänskliga rättigheter*. Stockholm: Utrikesdepartementet.
- Hammarberg, T. & UD. (2006). *UD INFO 2006 Mänskliga rättigheter. Konventionen om barnets rättigheter*. Hämtad 2014-04-26 från <http://www.regeringen.se/sb/d/108/a/40998>
- Jönköping Kommun. (2014). *Verksamhets- och investeringsplan 2014-2016. Budget 2014*. Hämtad 2014-04-30 från

- <http://www.jonkoping.se/kommunpolitik/kommunfakta/ekonomiochbudget/jonkopingskommunsbudget.4.59714eb913702acdc96266.html>
- Malmö Stad. (2014). *Budget 2014. Malmö – den unga, moderna och globala kunskapsstaden*. Hämtad 2014-04-21 från http://redovisningar.malmo.se/budget_2014/
- Mikkelsen, B. (2005). *Methods for Development Work and Research. A New Guide for Practitioners*. New Delhi: Sage.
- Miller, D. (1976). *Social justice*. Oxford: Clarendon Press.
- Nordenfors, M. (2010). *Delaktighet – på barns villkor?* Elanders.
- OHCHR. (2014). *Monitoring children's rights*. Hämtad 2013-05-19 från <http://www.ohchr.org/EN/HRBodies/CRC/Pages/CRCIntro.aspx>
- Rädda Barnen. (2011a). *DU HAR RÄTT! VADÅ RÄTT? HURDÅ?* Hämtad 2014-04-13 från <http://resourcecentre.savethechildren.se/sites/default/files/documents/4785.pdf>
- Rädda Barnen. (2011b). *UNG RÖST 2011*. Hämtad 2014-04-13 från https://www.raddabarnen.se/Documents/vad-vi-gor/sverige/samhallets-ansvar/ungrost/RB_UngRost_2011.pdf
- Rädda Barnen. (2004). *Det handlar om demokrati – om konsten att öka barns inflytande över kommunala beslut*. Stockholm: Rädda Barnen.
- Schiratzki, J. (2003). Barnkonventionen och barns bästa – globalisering med reservation. I B. Sandin & G. Halldén (Red), *Barnets bästa. En antologi om barndomens innebörder och välfärdens organisering*. Eslöv: B. Östlings bokförlag; Symposion.
- SKL. (2013). *Slutrapport 2013. FN:s konvention om barnets rättigheter i kommuner, landsting och regioner*. Hämtad 2014-05-02 från http://www.skl.se/BinaryLoader.axd?OwnerID=d281231e-fabd-4fca-b189-e528e28c58f7&OwnerType=0&PropertyName=EmbeddedImg_cfaae67c-34ad-4c3b-aa5d-53a5976e6351&FileName=Slutrapport+Handslaget+2013.pdf&Attachment=False
- Socialdepartementet. (2011). *Strategi för att stärka barnets rättigheter i Sverige*. Hämtad 2014-04-23 från <http://www.regeringen.se/content/1/c6/17/85/44/c8893241.pdf>
- SOU. (2010:70). *Ny struktur för skydd av mänskliga rättigheter*. Hämtad 2014-05-19 från http://www.manskligarattigheter.se/dynamaster/file_archive/101019/74dc05aef0a8a87c870f9220095ee29d/Slutbet%e4nkande%20MR-delegationen%202010.pdf
- Spång, M. (2009). *Kommunernas ansvar för att förverkliga Mänskliga Rättigheter – en kartläggning av 16 kommuner i Sverige*. Institutionen för globala politiska studier, Malmö högskola.
- Trost, J. (2007). *Enkätboken*. Lund: Studentlitteratur AB

- United Nations Division for Sustainable Development. (1992). *United Nations Conference on Environment & Development Rio de Janeiro, Brazil, 3 to 14 June 1992 AGENDA 21*. Hämtad 2014-05-05 från <http://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/Agenda21.pdf>
- UNFPA. (n.d.). *The Human-Rights Based Approach*. Hämtad 2014-04-23 från <http://www.unfpa.org/rights/approaches.htm>
- Wellman, C. Social justice and human rights. I *Persona y Derecho*, 17. 199-215.
- Young, I. M. (2009). *Globala Utmaningar: krig, självbestämmelser och global rättvisa*. Hägersten: Tankekraft Förlag.
- Young, I. M. (2006). Responsibility and Global Justice: A Social Connection Model. I *Social Philosophy & Policy Foundation*, 23(1). 102-130
- Young, I. M. (2000). *Att kasta tjejkast*. Stockholm: Atlas.

Mailutskick

Hej!

Mitt namn är Louise Gårdemyr, är studerande vid Göteborgs Universitet och jag skriver just nu på en C-uppsats som handlar om arbetet med barns rättigheter på kommunal nivå.

Det här mailet skickas ut till samtliga kommuner i Sverige och det jag undrar över är:

- **Finns det någon samordnare för barns rättigheter i kommunen?**
(Dvs. någon som har ansvar för att samordna arbetet med barns rättigheter, t.ex. en barnrättsstrateg)
Ja/Nej
Om ja, vilka arbetsuppgifter har denna samordnare? (Förmedla gärna kontaktuppgifter!)
- **Finns det en handlingsplan i kommunen gällande barns rättigheter i kommunala verksamheter?**
Ja/Nej
Om ja, skicka gärna en länk/bilaga till handlingsplanen.
- **(Ge gärna några exempel på hur din kommun tar till vara på barns åsikter!)**

Jag vore ytterst tacksam om detta mail besvaras ute i kommunerna (vidarebefordra gärna till någon som har tid och möjlighet att svara!). Det vore intressant att kartlägga hur arbetet med barns rättigheter ser ut i Sveriges kommuner och då behövs en så hög svarsfrekvens så möjligt.

Hör gärna av er om det dyker upp frågor/funderingar kring frågorna eller studien i allmänhet.

Tack på förhand!

Mvh

Louise Gårdemyr

louise.gardemyr@hotmail.com

0767-959297

Intervjuguide

- Informera om anonymitet och sekretess
Du har möjlighet att vara anonym. Du deltar frivilligt. Du kan när som helst välja att avbryta intervjun. Inspelning sker ej.
- Informera om vilka som tar del av resultatet
Främst Institutionen för Globala Studier. Jag har även möjlighet att ladda upp examensarbetet i en databas.
- Informera om studiens syfte och ramen för intervjun
Syftet med denna studie är att undersöka och jämföra hur svenska kommuner arbetar med barns rättigheter och den här intervjun kommer då att bidra med X Kommuns röst.

Arbetet med barns rättigheter

1. Berätta om ditt ansvarsområde (koppling till barns rättigheter?).
2. Ge exempel på hur din kommun arbetar med barns rättigheter? (Vilka metoder/verktyg används? Vem arbetar med barns rättigheter? Hur kan allmänheten se att barns rättigheter arbetas med i kommunen?)
3. Vad tar arbetet avstamp i? (Barnkonventionen? Den nationella strategin? Lokala alternativ?)
4. Finns det en röd tråd i arbetet med barns rättigheter i de olika kommunala verksamheterna? Finns det någon samordning eller sker arbetet fristående?
5. I vilken verksamhet arbetas det mest med barns rättigheter? På vilket sätt? Varför är det så?
6. Existerar det några samarbeten över kommungränser eller mellan kommun och fristående organisationer gällande barns rättigheter?
7. Är det viktigt (i din kommun) att arbeta specifikt med barns rättigheter (inte ”bara” med MR)?

Kunskap om barns rättigheter

8. Hur ser kunskapsnivån ut gällande barns rättigheter ut i kommunen?
9. Hur sprids kunskap om barns rättigheter i kommunen? (Fortbildning?)

Barn och ungas delaktighet

10. Läggs det stor vikt i arbetet med barns rättigheter att ta vara på barns åsikter? Hur involveras barn och unga?
11. Finns det möjlighet för barn och unga att delta/påverka de beslut och den verksamhet som berör deras tillvaro (art 12)?

Barn(rätts)perspektiv (och barnets perspektiv)

12. Finns det ett barn(rätts)perspektiv i kommunen? Är det något som genomsyrar samtliga verksamheter?

13. Hur kan allmänheten se att det finns ett barn(rätts)perspektiv?

Det fortsatta arbetet med barns rättigheter

14. Vad gör din kommun bra och vad behöver förbättras i arbetet med barns rättigheter?

15. Hur ser framtiden ut för arbetet med barns rättigheter i Sverige(s kommuner)/din kommun?

16. Varför bör kommunen arbeta med barns rättighet? Vad skapar arbetet för mervärde och vad fyller det för funktion?